दमक नगरपालिका वडा नं. ९ मा वसोवास गर्ने अति लोपोन्मुख उराव जातीको शैक्षिक, जनसांख्यिक, आर्थीक, सामाजीक तथा सांस्कृतिक अवस्थाको अध्ययन २०७९।०८०

निर्माण :
दमक नगरपालिका ९ नं. वडा कार्यालय
दमक झापा

संकलन तथा अध्ययन :
दिपेश खनाल
दमक ९ झापा

विषय सूची

विषयहरु	पेज नं.
१. अध्ययनको क्षेत्र र उराव जातिको सामान्य परिचय	१
२. ऐतिहासिक पृष्ठभूमि	१
३. उत्पति एवं परम्परा	२
४. सामाजिक संस्कार, धर्म तथा परम्परा	२
क) जन्म	
ख) भात खुवाई	
ग) छेवर	
घ) विवाह (साधि) प्रचलन	
ङ) मृत्यु संस्कार	
च) भेसभुषा	
छ) मुख्य चाड	
ज) देवी देउता	
झ) कुलपुजा	
५. घरघुरी सर्वेक्षण विवरण	४
५.१. उमेर र लिङ्ग अनुसार जनसंख्याको विवरण	४
५.२. जाती र बसोवासका आधारमा परिवार संख्या विवरण	५
५.३. परिवारको आकारको आधारमा पारिवारिक विवरण	६
५.४. घरको किसिमको आधारमा परिवारको विवरण	६
५.५. घरको कोठा संख्याको आधारमा परिवारको विवरण	७
५.६. विवाह गरेको उमेर अनुसार लिङ्गगत विवरण	७
५.७. धर्म, संस्कृति, भाषा, चाड तथा मेला पर्व अनुसार पारिवारिक विवरण	८
५.८. अपाङ्गता भएका जनसंख्याको उमेरगत विवरण	९
५.९. शैक्षिक स्तरको आधारमा जनसंख्या विवरण	९
५.१०. विद्यालयमा भर्ना भएका वालवालिकाहरुले विद्यालय छोड्ने कक्षागत विवरण	१०
५.११. विद्यालयमा भर्ना भई अध्ययन गरिरहेका वालवालिकाहरुको कक्षागत विवरण	१०
५.१२. विद्यालयमा भर्ना भई अध्ययन गर्दा तिर्ने गरेको वार्षिक औषत शुल्क विवरण	११
५.१३. प्राविधिक शिक्षा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको विवरण	११
५.१४. शीप तथा तालिम लिएका व्यक्तिहरुको विवरण	१२
५.१५. रोजगारीको विवरण	१२
५.१६. वेरोजगारीको विवरण	१४
५.१७. शौचालयको प्रयोगकर्ताको विवरण	१४
५.१८. घरमा भएका भौतिक सुविधाहरु	१४
५.१९. खाना पकाउने ईन्धन र श्रोतको विवरण	१५
५.२०. भू-स्वामित्व र सिचाई विवरण	१५
५.२१. ऋण लिनेको विवरण र ऋण लिनुपर्ने कारण	१५
५.२२. पशुपालन तथा पशुपालनको विवरण	१६
५.२३. उद्यम व्यवसाय संचालन विवरण	१७
५.२४. खानेपानीको अवस्था	१७

५.२५. स्वास्थ्य विवरण १७
५.२६. गैह्र तथा सरकारी संस्थाले संचालन गरेको कार्यक्रम विवरण १८
५.२७. आय/व्यय अवस्थाको विवरण १८
५.२८. कारोवार तथा खाता संचालन १८
६. निश्कर्ष : १९

सन्दर्भग्रन्थ सुची २०
घरधुरी सर्वेक्षण फारम २०७९ २१
घरमूलीको विवरण २९
उराव जातीको प्रस्तावित लिपि सहितको वर्णमाला र फोटाहरु

उराव जातीको प्रस्तावित लिपि सहितको वर्णमाला

अभिमुखिकरणको क्रममा ९ नं. वडा अध्यक्ष

तथ्याङ्क संकलनको क्रममा सुनसरी र दमकका उराव समुदाय सहित संकलन कर्ता

उराव समुदायका जेष्ठ नागरिक महिलाहरु

उराव युवा क्लवका अध्यक्ष तथा सदश्यहरु

उराव जातिको मुख्य चाड करम मनाउँदै

उराव जातिको मुख्य चाड करम मनाउँदै

करम चाड मनाउँदै युवाहरु

सास्कृतिक नृत्यमा रमाउँदै

लक्ष्मी पूजा (गाई तिहार)

सरहुल पूजा

उराव जातिका पाहान (मति)

उराव समुदायको विपन्न परिवारको घर

विवाहमा बेहुला बेहुली

१. अध्ययनको क्षेत्र र उराव जातिको सामान्य परिचय :

झापा जिल्ला नेपालको कोशी प्रदेश अन्तरगर्त सूदुरपूर्वी तराइको अत्यधिक उर्वर तथा घना बस्ती भएको जिल्ला हो । यसको उत्तरी भाग पहाडी पर्वतमालाले सजिएको छ भने बाँकी सम्पूर्ण भूभाग तराईमा पर्दछ । झापा जिल्लाको सूदुर पश्चिमी क्षेत्रमा अवस्थित दमक नगरपालिकाको उत्तरतर्फ इलाम जिल्लाको चुलाचुली गाउँपालिका, दक्षिणतर्फ गौरादह नगरपालिका, पश्चिमतर्फ मोरङ्ग जिल्लाको मिक्लाजुङ्ग गाउँपालिका र उर्लावारी नगरपालिका साथै पूर्वतर्फ चुलाचुली गाउँपालिका र कमल गाउँपालिका रहेका छन् । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार दमक नगरपालिकाको घर संख्या २२,०००, परिवार संख्या २७,७२५, महिला ५६,२९२ र पुरुष ४८,४१८ गरि कुल जनसंख्या १,०४,७१० रहेको छ । नेपाल सरकारद्वारा मिति २०७३/११/२७ गते गरिएको राज्य पुर्नसंरचना अनुसार हाल १० वटा वडामा विभाजित पूर्वमा रतुवा खोला र पश्चिममा मावा खोला विच रहेको दमक न. पा. ७५.८५ बर्ग कि.मि. क्षेत्रफलमा फैलिएको छ भने समुन्द्रको सतहदेखि करिव ७१ मि. उचाईमा रहेको छ ।

यो अनुसन्धान झापा जिल्लाको दमक नगरपालिका वडा नं. ९ को चिया बगान क्षेत्रमा बसोबास गर्ने अति लोपोन्मुख ८३ घर परिवारका उराव जाति (महिला १७८ र पुरुष १८६ गरि जम्मा ३६४) मा मात्र केन्द्रित रहेको छ ।

२. ऐतिहासिक पृष्ठभूमि :

नेपालमा बसोवास गर्ने विभिन्न जातजातिहरु मध्ये उराव जाति पनि एक हो । राज्यले हाल सम्म उराव जातिको छुट्टै पहिचान तथा जातिमा सूचीकृत गरेको पाइदैन । यस जातिका मानिसहरुको बसोवास नेपालको मोरङ्ग, सुनसरी र झापा जिल्लामा रहेको पाइन्छ ।

आदिवासी जनजाति आयोग पुल्चोक ललितपुर ले आ. व. २०७७/०७८ को वार्षिक प्रतिवेदनमा सुनसरी र मोरङ्गमा रहेका झाँगड (उराँव), अति लोपोन्मुख भनि सूचीकृत गरिएको पाइन्छ । त्यसै गरी नेपालमा मधेसी समुदायको थर सूचीकरण अध्ययन प्रतिवेदन २०७८ मा नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद द्वारा वि.सं. २०६५ सालमा सूचीकृत गरिएका ९२ जातको अन्तर संवन्धमा झाँगड/घाँघड (उराँव) उल्लेख गरिएको पाइन्छ ।

केशव प्रसाद अधिकारी द्वारा लिखित किसान जाति एक चिनारी भन्ने लेखमा उराव जाति किसान जातीका पूर्वजहरु हुन सक्छन् किनभने किसान जातिको लिपि लाई उराव भनिन्छ भन्ने कुरा उल्लेख गरिएको पाइन्छ । तथापि हाल सम्म आदिवासी जनजाति ऐनमा उराव जातिको विषयमा कही कतै उल्लेख नभएको र नेपाल सरकारले पनि यो जातिको विषयमा चासो नदेखाई अन्य जात-जातिहरुसँग मिसाईएको कारण यो जाति लोप हुन सक्ने देखिन्छ ।

३. उत्पत्ति एवं परम्परा :

भारतको दक्षिणी क्षेत्र कोकन (दक्कन) इलाका, छोटा नागपुर तथा राँचीमा बसोबास गर्ने आदिवासी उराव जाति विस्तारै भारतकै विहार, छत्तिसगढ तथा तत्कालीन झारखण्डका शासक शेर शाहाको पालामा झारखण्डमा आई बसोवास गरेका हुन् भनिए पनि यथेष्ट प्रमाणहरु को अभाव रहेको छ । उरावलाई लोकभाषामा कुडुख भनिन्छ । कुडुख भाषा द्रविण प्रजातिमा पर्दछ, यसको शाब्दिक अर्थ मनुस्य भन्ने हुन्छ । सर्वप्रथम सन १९०१ मा भारतको जनगणनामा उराव जातिहरुको बारेमा उल्लेख गरिएको पाइन्छ । कुल ६८ गोत्रमा रहेको उराव जातिहरुका पुरुषहरुले लगाउने वस्त्रलाई केयरा, महिलाले लगाउने वस्त्रलाई खगरिया भनिन्छ । मुख्य पेशा कृषि मान्दै आएका उराव जातिका (प्रधान) मुखियालाई महतो र धार्मिक प्रशिक्षक अर्थात पुरोहित लाई पाहान भनिन्छ । प्रत्येक घरका युवा युवतीहरुलाई १६ वर्ष उमेर पुगेपछि प्रत्येक ३ वर्षमा १ पटक आफ्नो रीतिरिवाजका वारेमा शिक्षा लिन छुट्टा-छुट्टै युवागृह (छोरालाई - जोख एरपा, छोरीलाई - पेल एरेपा) मा पठाइन्छ । उराव जातिको लोक नृत्यलाई जदुर नृत्य भनिन्छ भने नाचगर्ने ठाउँलाई अखडा भनिन्छ । त्यस्तै युवा युवतीहरुको मेला लाग्छ जसलाई जतरा भनिन्छ । यस जातिका कुल देवता पूर्वजात्मा लाई मानिन्छ भने सर्वोच्च देवता धर्मेश (सूर्यका प्रतीक) र ग्राम देवता ठाकुरदेवलाई मान्ने चलन रहेको छ । प्रायः कृषि पेशा गर्ने भएकाले खेती लगाउने समयमा भेलवा पूजा र नयाँ बाली खाने समयमा न्वागि (सरना पूजा) खाने चलन रहेको र आफ्नो भलाइका लागि गौरिया पूजा समेत गर्ने चलन रहेको पाइयो ।

भारतको जल्पाइगुरि, हासिमारा, मेचपाडा दार्जेलिङ्ग, राँची, गुहाटी क्षेत्रमा वसोवासो गर्ने पुर्खाहरु विक्रम संवत २००८ सालदेखि बसाइसरी हालको झापा जिल्ला दमक नगरपालिका वडा नं. ९ को हिमालय टि गार्डेनको जग्गामा चिया मजदुरको रुपमा करिव वि. सं. २०१८ सालदेखि मजदुरी गर्दै आएको पाइन्छ ।

४. सामाजिक संस्कार, धर्म तथा परम्परा :

क) जन्म :

बच्चाको जन्म पश्चात नाइटो झरेको समय (५ दिन देखि १५ दिन) हेरी नाइटो झरेपछि मति (पुरोहित) बोलाएर छठी (न्वारान) गर्ने चलन छ । छठी गर्दा बच्चाको केश काटेर (खौरेर) केरा वा वाँसको फेदमा फालिन्छ । बच्चालाई नुवाईधुवाई गरी मति द्वारा बच्चाको नाम राख्ने गरिन्छ ।

ख) भात खुवाइ :

बच्चा ६ महिनाको भएपछि खिचडि बनाएर मुजुठी गराउने चलन रहेको छ । यसरी मुजुठी गराउदाँ नजिकैको छिमेकी बोलाएर खुवाउने चलन रहेको छ ।

ग) छेवर :

छठी गर्दा केश खौरेर गर्ने चलन भएकोले यस जातिमा छेवर गर्ने चलन रहेको छैन ।

घ) विवाह (साधि) प्रचलन :

केटा पक्षले केटी माग्न जाँदा केटीलाई एक सेट साडी, चोलो लिएर जानुपर्छ । साद्री भाषामा यसलाई "लुगा किनके लेकर जा कनिया के पिँधा" भन्ने पनि चलन रहेको छ । केटीसँगको कुरा मिले पनि नमिले पनि लगेको सामान केटीकै घरमा छोडिन्थ्यो । केटा पक्षले पकाएको जाँड माटोको भाँडामा राखेर लिएर जाने साथै केटा पट्टिबाट गएका र केटी पट्टिका भेलाभई खानको तयारी गरेर पकाई खाने चलन थियो । त्यसदिन खाना खान लागेको सवै खर्च केटा पक्षले नै व्यहोर्नु पर्दछ ।

विवाह (साधि) गर्दा केटीको घरको आँगनमा सखुवाको सिधा गाछ (रुख) वा हाँगा गाडिन्छ र त्यसमा कुरिलो, वाँसका साना हाँगा, धागो, सिन्दुर तथा ध्वजा, पताका राख्ने चलन रहेको छ । केटा पक्षबाट नगरा (बाजा बजाउने) लिएर बाजा (घाँसि) बजाउँदै नाच्दै केटीको घर छेउ जाने र केटी पक्षबाट पनि बाजा बजाउँदै नाच्दै त्यही ठाउँमा भेला भएर संयुक्त रुपमा नाचगान गर्दै कलश यात्रा सहित केटीको घरमा जाने र विवाह गर्ने । विवाहमा दुवै तर्फबाट सिन्दुर ल्याउने र एकै ठाउँमा मिसाई दुवै जनाले लगाउने । केटाले विवाहमा जाँदा केटीका लुगा, चप्पल, श्रृङ्गारका सामान, पहिर (पाउजु), विच्छिया (विच्छि), अंगुठी, वेरा (हातमा लगाउने चुरी) सवै एउटा ढाकीमा राखी लिएर जाने चलन समेत रहेको छ । त्यस्तै केटीपक्षले विवाह पश्चात दाइजोको रुपमा पकाउने भाडाकुँडा, लुगाफाटो, घडी, साइकल दिने चलन छ । यदि अर्न्तजातीय विवाह गरेमा जाइदभितर (चोख्याउनु) गर्नुपर्छ यसका लागि अण्डा १, सेतो भाले १ र सेतो वोको १ चाहिन्छ । विवाह गरेर घर आएपछि बुहारी (दुलहीले) जेठाजु, जेठानी, दिदीहरुको गोडा (खुट्टा) धुने, पानी खाने र पैसा दिदै जाँड साटासाट गर्दछन् ।

केटाले विवाह गरेर दुलही लगेपछि भ्याए त्यही दिन नभ्याए भोलिपल्ट गाउँको मुखियाकामा बुहारी देखाउन लाने चलन छ । फलफूलहरु, हडिया (जाँड) र एउटा कुखुराको भाले लिएर बाजागाजा बजाउँदै जाने र गएर मुखिया मुखिनिको गोडा धुने र टीका लाउने चलन छ । यसपछि मुखियाले पैसा दिएर बिदा गर्छन् । प्रचलनमा रहेको यो विवाहलाई आयोजित विवाह समेत भनिन्छ ।

ङ) मृत्यु संस्कार :

मृत्यु भएपछि सबै छिमेकीहरु र आफन्तहरु भेला भई सेतो कपढाले बेरेर हरियो बाँसमा बाँधी अन्तिम संस्कारका लागि पुर्ने ठाउँतर्फ लगिन्छ । पुर्ने ठाउँमा करिव ३ फिट गहिरो खाल्डो खनेर तयार गरिन्छ । पुर्नुअगाडि खिचडी पकाएर परिवारका सवै सदश्यले पालो पालो गरी खुवाई चुठाउने र खाल्डोमा राख्ने चलन छ । पुर्ने बेलामा करिव २ फिटको खरको सानो मुठो बनाई आगवत्ती (आगो) दिने र सोलाई तान्दै माथी ल्याउँदै पुर्दै जाने गरिन्छ । लासलाई बाँधेर लगेको वाँसलाई पुरिदिने वा काटेर फ्याकिदिने गरिन्छ । पुर्ने काम सकिएपछि लगेका सामाग्रीहरु (फरुवा, कोदालो, बन्चरो, दाऊ आदि) सहित सवै घर फर्किने र घरको गेटमा आएपछि आगो वाल्ने, सवै मलामीहरु र क्रियामा बस्ने सवैले तेल र हर्दि (वेसार) हात र खुट्टामा दलेर धुने र आगोमा सेक्ने गरिन्छ । त्यसैगरी लगेका सामाग्रीहरु समेत पखालेर आगोमा सेकाउने र चोख्याउने चलन छ । यति गरिसकेर क्रियामा बस्ने र १० दिका दिन विहान क्रियापुत्रीहरुले केश खुरेत (केश खौरिने) गर्ने, वेलुका करिव ७/८ बजेतिर घर भित्र ढोका थुनेर एउटा दियो बाल्ने अनि घर अगाडिको बाटोमा हडिया (माटोको हाँडीका पानि) लिएर जाने र मृत आत्माको छाँया बोलाउने गरिन्छ । यसरी वोलाउँदा मृत आत्मा (छाँया) घर भित्र आउने विश्वास गर्नुका साथै घरपरिवारका सवै सदस्यहरुले हेर्ने चलन छ । छाँया आउँदा दियोको बत्ती (ज्वालो) अलि निहुरिएर बल्छ जसलाई टेडोहोयल

भनिन्छ । यसरी क्रिया गरेर बस्दा साधा १ छाक खाना खाने र अरु बेला फलफूल खाने चलन छ । त्यसपछि १३ दिनमा मति बोलाएर पूजाआजा गरी सम्पूर्ण काजक्रिया सकी चोखिने चलन रहेको छ । अस्तु सेलाउने कामलाई हडवोरा र स्थल (ठाउँ) लाई कुदी भनिन्छ ।

च) भेषभुशा :

परम्परागत लवाईमा पुरुष जातिले सेतो धोती, कुर्था र फेटा, महिला जातिले साडी (रातो सेतो), चोलो (रातो) लगाउने चलन समेत रहेको छ ।

छ) मुख्य चाड : करम

करमको रुखको सिधा हाँगा काटेर भुँइमा झर्न नदिई कन्ने केटीले समाएर बाजा गाजा बजाउँदै घरमा ल्याउने र आँगनमा लिपपोत गरी गाड्ने चलन रहेको छ । सो दिन कन्ने केटीहरु निर्जला ब्रत बस्छन् । सूर्यास्तपछि करिव ७/८ बजेतिर खिरावेटा (क्राँक्रा) लाई कपडाले बेरेर बच्चा बनाउने, फूल प्रसाद बनाउने, चढाउने, बाँड्ने, आपना करम भाइके धरम भन्दै पूजा गर्दै दाजुभाइलाइ आशीर्वाद दिने चलन छ । रातमा करमको बारेमा कथा भन्ने, नाचगान गर्ने गरिन्छ । भोलिपल्ट विहान नजिकैको खोलामा सेलाउन लाने समेत चलन रहेको छ ।

ज) देवी देउता :

सखुवाको ठूलो रुखमुनि सरना (देवथान/देवीथान) बनाई सवै जना भेला हुन्छन् । सो ठाउँमा आफ्नै जातको मुखियाले पाहान (पुजारी) बोलाई फलफूल, धूपवाती, कुखुरा, जाँड सहित पूजाआजा गर्ने चलन छ । कहाँबाट आएको र यहाँ बसेको भन्ने जस्ता कुराहरुको विधिबाट कथा भन्दै पूजा गरी बुझाउने चलन छ । पूजा समाप्तिपछि आशीष जल भनी कलशको जल दिने र त्यो जल घरमा लगेर खाने र शुद्धा-शुद्धि हुने चलन रहेको छ । यसको चलन खास नेपालमा नरहेको र भारतको झारखण्ड र राँचीमा रहेको छ ।

झ) कुलपूजा :

विशेषत परम्परा देखि हाल सम्म पनि हिन्दु धर्म मान्ने उराव जातिहरु सवै भेला भई एकै ठाउँमा आफ्नो परम्परा अनुसार प्रत्येक ३ वर्षमा कुलपूजा मनाउने गरिन्छ । प्राय सवै हिन्दु धर्म सँग मिल्ने यो कुलपूजामा शिवजी, रामसेना (हनुमान), राम, सिता, लक्ष्मण र गणेशको फलफुलको माध्यमबाट पुजा गरिन्छ । यसरी पुजा गर्दा दियो, कलश, गणेशको स्थापना गरि पाहान (पुजारी) ले विज्ञाने किताव (पूजा विधिको किताव) बाट पूजा गराई घिऊ, तिल, चामल, जौ लगायतको हवन समेत गरि कुलपूजा समापन गरिन्छ । प्राय कुलपुजामा वलि चढाउने चलन नरहेको समेत पाइयो ।

५. दमक नगरपालिका वडा नं. ९ को हिमालय टि गार्डेन मा काम गरी दैनिक जीविकोपार्जन गर्दै आएका ८३ घरपरिवारका ३६४ जना उराव जातिहरुको घरघुरी सर्वेक्षण गरी विवरण तयार गरिएको छ ।

५.१. उमेर र लिङ्ग अनुसार जनसंख्याको विवरण :

दमक नगरपालिका वडा नं. ९ को चिया बगानमा चिया मजदुरको रुपमा बसोबास गर्दै आएका उराउ समुदायको कुल जनसंख्या ३६४ लाई हेर्दा सबैभन्दा ठूलो हिस्सा २६-५० वर्ष उमेर समूहका उत्पादनशील जनसंख्या १६५ अर्थात ४५.३३ प्रतिशत रहेको छ । जसमध्ये महिलाको संख्या

उच्च रहेकोले महिला र युवा लक्षित कार्यक्रमहरू लाई प्राथमिकतासाथ निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्न जरुरी देखिन्छ । त्यसैगरी ०-२५ वर्ष उमेर समूहका प्राय सवै विद्यालय र उच्च शिक्षा हाँसिल गर्नुपर्ने जनसंख्या ६३ महिला सहित कुल १४७ अर्थात ४०.३८ प्रतिशत रहेको छ । ७० वर्ष माथी उमेरका जेष्ठ नागरिकहरु १५ अर्थात ४.१२ प्रतिशत रहेको र परिवारको आर्थिक अवस्था ज्यादै कमजोर रहेकोले सामाजिक रुपमा सहयोग गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

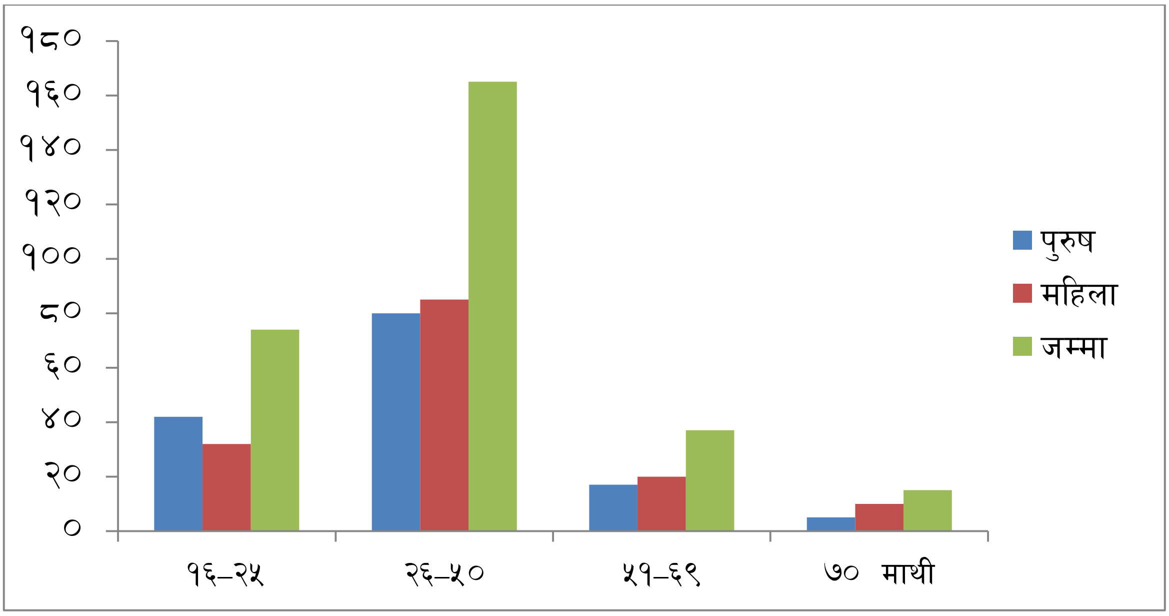

तालिका नं. ५.१. उमेर र लिङ्ग अनुसार जनसंख्याको विवरण :

लिङ्ग	उमेर समूह (वर्ष)						जम्मा
	०–५	६–१५	१६–२५	२६–५०	५१–६९	७० माथी	
पुरुष	९	३३	४२	८०	१७	५	१८६
महिला	९	२२	३२	८५	२०	१०	१७८
जम्मा	१८	५५	७४	१६५	३७	१५	३६४

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७९

५.२. जाति र बसोवासका आधारमा परिवार संख्या विवरण :

उराव जाति भित्र पनि विभिन्न १२ जातिहरु को नाम उल्लेख रहेको पाइयो । कुल परिवार संख्या ८३ रहेको यस समुदायमा घरमूली महिला २३ जना र पुरुष ६० जना रहेका छन् । कुल जनसंख्या ३६४ मध्ये तिर्की उराव सवैभन्दा बढि १७ परिवार, संख्या ७५ अर्थात करिव २० प्रतिशत रहेका छन् भने सवैभन्दा कम केरेकेट्टा उराव २ परिवार, संख्या ८ अर्थात करिव २ प्रतिशत हरेका छन ।

तालिका नं. ५.२. जाति, परिवार संख्या, घरमूली, र बसोबास गर्ने महिला, पुरुषको विवरणः

जात	परिवार संख्या	घरमुली		बसोवास गर्ने जनसंख्या		
		महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	जम्मा
बक्ला	४	०	४	११	७	१८
तिर्की	१७	७	१०	३८	३७	७५
मिन्ज	५	१	४	१२	१०	२२
कुजुर	११	६	५	२३	२२	४५
टोप्पो	१४	२	१२	३०	३४	६४
किण्डो	४	०	४	९	११	२०
एक्का	८	२	६	१६	२२	३८
लकडा	४	०	४	८	८	१६
उराऊ	९	३	६	१८	१८	३६
केरेकेट्टा	२	१	१	३	५	८
तिग्गा	२	१	१	५	६	११
बर्ला	३	०	३	५	६	११
कुल जम्मा	८३	२३	६०	१७८	१८६	३६४

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७९

५.३. परिवारको आकारको आधारमा पारिवारिक विवरण :

उराव समुदायका परिवार मध्ये ४ जना सदस्य संख्या भएको परिवार सबैभन्दा धेरै २४ अर्थात् ६.५९ प्रतिशत रहेको छ । दोस्रोमा ५ जना सदस्य संख्या भएको परिवार २१ अर्थात् ५.७७ प्रतिशत र तेस्रोमा ३ जना सदस्य संख्या भएको परिवार १७ अर्थात् ४.६७ प्रतिशत रहेका छन् । त्यस्तै २ जना मात्र सदस्य संख्या भएको परिवार ६ अर्थात् १.६५ प्रतिशत रहेका छन् भने ९ जना सदस्य संख्या भएको परिवार १ अर्थात् ०.२७ प्रतिशत रहेको छ । समग्र तथ्याङ्कलाई हेर्दा परम्परागत रुपमा रहेको संयुक्त परिवार बसाइमा कमी रहेको र सामान्यतया बाबु-आमा र तिनका अविवाहित छोराछोरीहरू मात्र रहेको परिवारको बाहुल्यता रहेको देखिन्छ ।

तालिका नं. ५.३. परिवारको आकार (संख्या) को आधारमा पारिवारिक विवरणः

परिवार संख्या (व्यक्ति, जना)								जम्मा संख्या	औषत
२ जना	३ जना	४ जना	५ जना	६ जना	७ जना	८ जना	९ जना	३६४	
६	१७	२४	२१	९	३	२	१	८३	४.३८

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७९

५.४. घरको किसिमको आधारमा परिवारको विवरण :

उक्त समुदायका कुल ८३ घरपरिवार मध्ये सबैभन्दा बढी ५२ अर्थात् ६२.६५ प्रतिशत परिवार बस्ने घरहरू अर्धपक्कि, दोस्रोमा २७ अर्थात् ३२.५३ प्रतिशत कच्चि/टहरो, ३ अर्थात् ३.६१ प्रतिशत पक्कि, १ अर्थात् १.२० प्रतिशत भाडामा बसोबास गरेको पाइयो । २७ घरहरू कच्ची रहनु आर्थिक विपन्नताको सूचक समेत रहेको देखिन्छ ।

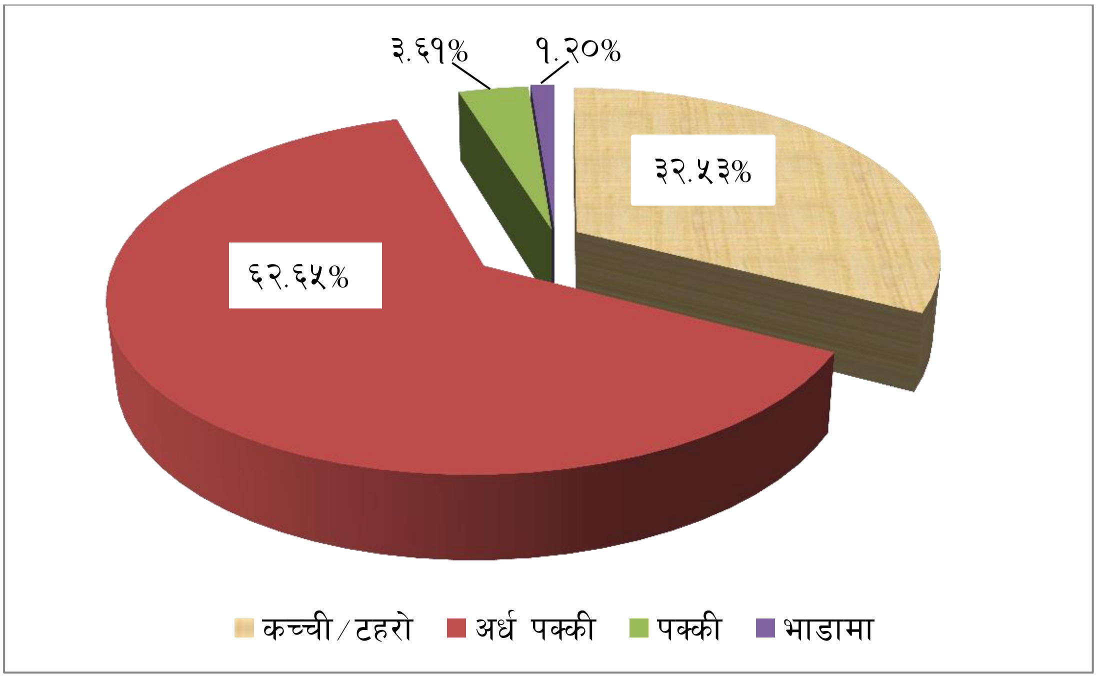

तालिका नं. ५.४. घरको किसिमको आधारमा परिवारको विवरण :

घर (किसिम)	कच्ची/टहरो	अर्ध पक्की	पक्की	भाडामा	जम्मा
परिवार संख्या	२७ परिवार	५२ परिवार	३ परिवार	१ परिवार	८३ परिवार

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७९

५.५. घरको कोठा संख्याको आधारमा परिवारको विवरण :

उक्त समुदायका ८३ परिवार मध्ये घरका ३ कोठा प्रयोग गर्ने सबैभन्दा धेरै ३६ परिवार अर्थात् ४३.३७ प्रतिशत रहेका छन् । दोस्रोमा ४ कोठा प्रयोग गर्ने २० परिवार अर्थात् २४.०९ प्रतिशत छन्भने १ कोठा प्रयोग गर्ने ५ परिवार अर्थात् ६.०२ प्रतिशत रहेका छन् । उपरोक्त अनुसार १ कोठा भएका ५ परिवार अति विपन्न रहेकोले केही सहयोग उपलब्ध गराउनुपर्ने देखिन्छ ।

तालिका नं. ५.५. कोठाको आधारमा परिवारको विवरण :

कोठा संख्या	१ कोठा	२ कोठा	३ कोठा	४ कोठा	५ कोठा	६ कोठा	७ कोठा	जम्मा
परिवार संख्या	५	१७	३६	२०	३	१	१	८३

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७९

५.६. विवाह गरेको उमेर अनुसार लिङ्गगत विवरण :

उक्त समुदायमा चलिरहेको विवाह गर्ने उमेर विगत १० वर्ष अगाडि देखिको अवस्थालाई हेर्दा सवैभन्दा बढि २१-२५ वर्ष मा कुल जनसंख्या मध्ये १८ महिला सहित ४४ जना अर्थात १२.०८ प्रतिसत ले विवाह गरेको देखिन्छ भने २० वर्ष मुनि कुल जनसंख्या मध्ये १७ महिला सहित २६ जना अर्थात ७.१४ प्रतिसत ले विवाह गरेको देखिन्छ । यस अवस्थालाई हेर्दा अझैपनि यस समुदायमा वाल विवाहको विषयमा जनचेतना जगाउन जरुरी देखिएको छ ।

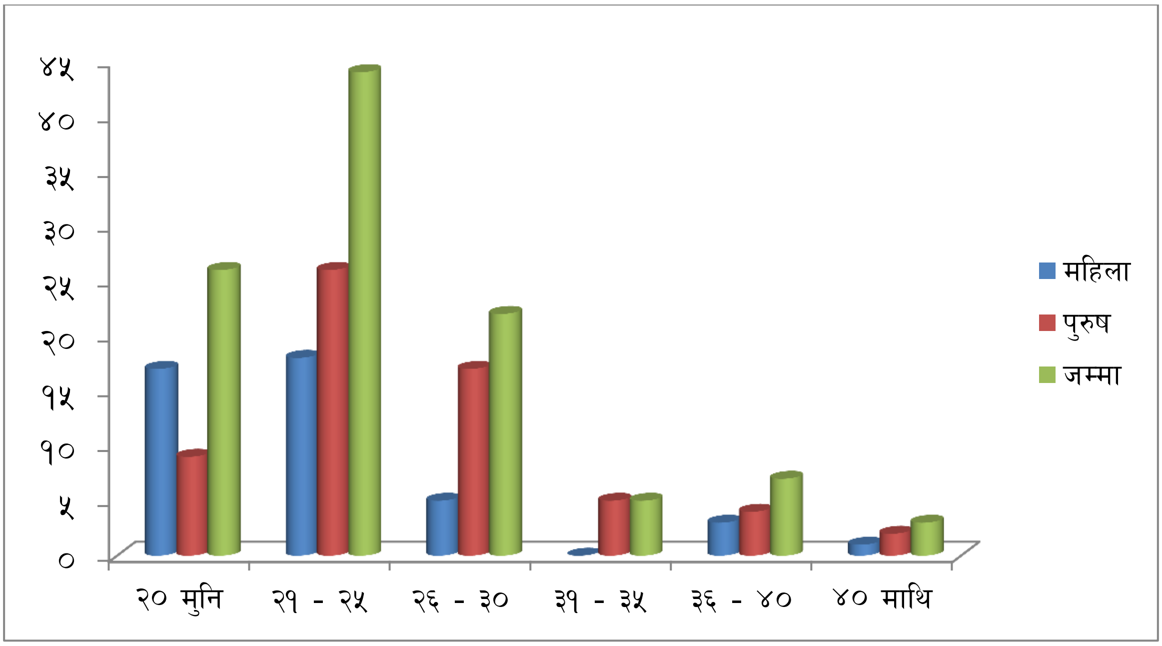

तालिका नं. ५.६. विवाह गरेको उमेर अनुसार लिङ्गगत विवरण :

लिङ्ग/वर्ष	२० मुनि	२१ - २५	२६ - ३०	३१ - ३५	३६ - ४०	४० माथि
महिला	१७	१८	५	०	३	१
पुरुष	९	२६	१७	५	४	२
जम्मा	२६	४४	२२	५	७	३

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७९

५.७. धर्म, संस्कृति, भाषा, चाड तथा मेला पर्व अनुसार पारिवारिक विवरण :

नेपालमा बसोवास गर्ने विभिन्न जातजातिहरुको आ-आफ्नै किसिमको धर्म, संस्कृति, भाषा, चाड, मेला पर्व, रीतिरिवाज तथा रहनसहन रहदै आए जस्तै उराउ समुदायको पनि त्यस्तै रहेको छ । कूल ८३ घरपरिवार मध्ये हिन्दु धर्म मान्ने ४५ (५४.२२ प्रतिशत) घरपरिवार र इसाई धर्म मान्ने ३८ (४५.७८ प्रतिशत) रहेका छन् । जनसंख्याका हिसावले ३६४ जना मध्ये हिन्दु धर्म मान्ने १९७ (५४.१२ प्रतिशत) र इसाई धर्म मान्ने १६७ (४५.८८ प्रतिशत) रहेका छन् ।

तालिका नं. ५.७.१. धर्म अनुसार पारिवारिक तथा जनसाङ्ख्कीय विवरण :

हिन्दु धर्म				इसाई धर्म			
घरपरिवार	पु	म	जम्मा	घरपरिवार	पु	म	जम्मा
४५	१००	९७	१९७	३८	८६	८१	१६७

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७९

हिन्दु धर्म मान्ने ४५ घरपरिवारका मानिसहरु सवैले नै मुख्यभाषा उराऊ, मातृभाषा कुडुख, मुख्य चाड करम र मेला/पर्व बिर्सामुण्डा मान्दै आएको पाइयो । इसाई धर्म मान्ने ३८ घरपरिवारका मानिसहरु मध्ये १६ जनाले मुख्यभाषा कुडुख, १६ जनाले मातृभाषा साद्री, ३८ जनाले मुख्य चाड क्रिसमस र २५ जनाले मेला/पर्व बिर्सामुण्डा मान्दै आएको पाईयो भने केहीले मुख्यभाषा, मातृभाषा

र मेला, पर्वको बारेमा जानकार नभएको समेत पाईएको छ । यो अवस्थालाई हेर्दा अहिलेको युवा पुस्ताले आफ्नो संस्कृति र परम्परालाई वेवास्ता गर्दै गएजस्तो देखिएकोले आफ्नो धर्म, संस्कृति र परम्परालाई खोजगरी जगेर्ना गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

तालिका नं. ५.७.२. भाषा, चाड तथा मेला पर्व अनुसार पारिवारिक विवरण :

हिन्दु (घर-परिवार)				इसाई (घर-परिवार)			
विवरण	विषय	खुलेको	नखुलेको	विवरण	विषय	खुलेको	नखुलेको
मुख्यभाषा	उराऊ	४५	०	मुख्यभाषा	कुडुख	१६	२२
मातृभाषा	कुडुख	४५	०	मातृभाषा	साद्रि	१६	२२
मुख्य चाड	करम	४५	०	मुख्य चाड	क्रिसमस	३८	०
मेला, पर्व	बिर्सामुण्डा	४५	०	मेला, पर्व	बिर्सामुण्डा	२५	१३

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७९

५.८. अपाङ्गता भएका जनसंख्याको उमेरगत विवरण :

उक्त समुदायमा शारीरिक अपाङ्गता भएका ४ जना, श्रवण १, दृष्टि ३ र लाटो बहिरा १ गरि जम्मा ३ महिला र ८ पुरुष गरि ११ जना अपाङ्ग रहेका छन् । सो मध्ये १ महिला (शारिरिक) र १ पुरुष (दृष्टि विहिन) गरि २ जनाले अपाङ्गता परिचय पत्र र सरकारी सुविधा पनि लिएको पाईयो भने बाँकि ९ जनाले परिचय पत्र तथा कुनै पनि सुविधा लिएको पाईएन । यस अवस्थालाई हेर्दा उक्त व्यक्तिहरुलाई अवस्था अनुसारको सहयोग उपलब्ध गराउनुपर्ने देखिन्छ ।

तालिका नं. ५.८. अपाङ्गता भएका जनसंख्याको उमेरगत विवरण :

किशिम	जम्मा संख्या	लिङ्ग	संख्या	परिचय पत्र लिएको	सरकारी सुविधा लिएको
शारीरिक	६	म	२	१	१
		पु	४	०	०
श्रवण	१	म	०	०	०
		पु	१	०	०
दृष्टि	३	म	०		
		पु	३	१	१
लाटो बहिरा	१	म	१	०	०
		पु	०	०	०

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७९

५.९. शैक्षिक स्तरको आधारमा जनसंख्या विवरण :

हाल सम्म पनि कुल जनसंख्या ३६४ मध्ये १३ महिला सहित ४८ जना अर्थात १३.१८ प्रतिशत जनसंख्या निरक्षर रहेका छन् भने १३५ अर्थात ३७.०८ प्रतिशत जनसंख्या साक्षर रहेका छन् । कक्षा ८ उत्तीर्ण गर्ने ५२ जना अर्थात १४.२८ प्रतिसत, कक्षा १० उत्तीर्ण गर्ने ५५ जना अर्थात १५.१२ प्रतिशत र कक्षा १२ उत्तीर्ण गर्ने १३ जना अर्थात ३.५७ प्रतिशत देखिन्छ । यसरी हेर्दा गरिवीका कारण कक्षा ८ र १० पछाडि पढाई छोडी अन्यत्र काम गर्न जानुपर्ने बाध्यता रहेको देखिन्छ । त्यस्तै स्नातक र स्नातकोत्तर उत्तीर्ण गर्ने क्रमश ५ जना र १ जना रहेका छन् । आर्थिक अभाव र महङ्गो शिक्षाका कारण स्नातक र स्नातकोत्तर अध्ययन गर्नेको संख्या न्यून हुन गएको छ । अझै सवै कक्षामा महिलाको संख्या पुरुषको तुलनामा निकैनै कम छ ।

तालिका न. ५.९. शैक्षिक स्तरको आधारमा जनसंख्या विवरण :

निरक्षर		साक्षर	८ उत्तीर्ण	१० उत्तीर्ण	१२ उत्तीर्ण	स्नातक उत्तीर्ण	स्नातकोत्तर उत्तीर्ण	जम्मा
महिला	३८	७३	३५	२२	७	२	१	१७८
पुरुष	१३	७६	४९	३५	९	४	०	१८६
जम्मा	४८	१३५	५२	५५	१३	५	१	३६४

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७९

५.१०. विद्यालयमा भर्ना भएका वालवालिकाहरुले विद्यालय छोड्ने कक्षागत विवरण :

उक्त जनसंख्या मध्ये विद्यालय गई पढ्ने उमेरका वालवालिकाहरु विद्यालयमा भर्ना भई विद्यालय छोड्ने मध्ये १-८ कक्षा र ९-१० कक्षामा क्रमश १४ जना र १५ जना रहेका छन् । जसको मुख्य कारण जनचेतनाको अभाव, गरिवी, वेरोजगारी र महङ्गो शिक्षा रहेको छ । विद्यालय छोड्ने दर महिलाको भन्दा पुरुषको बढी रहेको छ ।

तालिका नं. ५.१०. विद्यालयमा भर्ना भएका वालवालिकाहरुले विद्यालय छोड्ने दर विवरण :

कक्षा	१-८	९-१०	११-१२	स्नातक	जम्मा
महिला	४	५	२	१	१२
पुरुष	१०	१०	१	०	२१
जम्मा	१४	१५	३	१	३३

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७९

५.११. विद्यालयमा भर्ना भई अध्ययन गरिरहेका वालवालिकाहरुको कक्षागत विवरण :

उक्त जनसंख्या मध्ये विद्यालय गई पढ्ने उमेरका वालवालिकाहरु मध्ये ९४ जना विद्यालय गई अध्ययन गरिरहेका छन् । जसमध्ये सवैभन्दा बढि १-८ कक्षामा अध्ययन गर्ने ६७ जना अर्थात ७१.२७ प्रतिसत, दोश्रोमा ९-१० कक्षामा १० जना अर्थात १०.६३ प्रतिसत रहेको छ । वालविकासमा ९ जना, ११-१२ मा ७ र स्नातकमा १ जना अध्ययन गरिरहेका छन् । यस मध्ये सामुदायिक विद्यालयमा ४३ अर्थात ४५.७४ प्रतिसत र संस्थागत (निजी) मा ५१ अर्थात ५४.२६ प्रतिसत विद्यार्थीहरु अध्ययनरत छन् । यसरी हेर्दा चरम गरिवीका विचमा पनि शिक्षाको गुणस्तर खोज्दै धेरै अभिभावकहरुले संस्थागत विद्यालयमा नै आफ्ना नानीहरुलाई अध्ययनका लागि पठाईरहेका छन् ।

तालिका नं. ५.११. विद्यालयमा भर्ना भई अध्ययन गरिरहेका वालवालिकाहरुको विवरण :

विद्यालयको नाम	बालबिकास	१ - ८	९ - १०	११ - १२	स्नातक	जम्मा
सामुदायिक	१	३४	२	५	१	४३
संस्थागत	८	३३	८	२	०	५१
जम्मा	९	६७	१०	७	१	९४

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७९

५.१२. विद्यालयमा भर्ना भई अध्ययन गर्दा तिर्ने गरेको वार्षिक औषत शुल्क विवरण :

हाल यस समुदायका ९४ जना विद्यार्थीहरु मध्ये ४३ जना सामुदायिक र ५१ जना संस्थागत विद्यालयमा अध्ययनरत रहेका र सो अध्ययनको क्रममा तिनिहरुले वार्षिक रुपमा औषतमा हेर्दा सामुदायिक विद्यालयमा कक्षा २ सम्म शुल्क कसैले नतिरेको पाईयो भने सवैभन्दा कम कक्षा ३ मा रु. ३००।- र बढी कक्षा १२ मा २७,५००।- तिरेको देखियो, जसमा कक्षा १० सम्म प्रवेश वापत वर्षमा एक पटक मात्र रकम लिने गरेको पाईयो । जसमध्ये दमक बहुमुखी क्याम्पसमा भन्दा अन्य सामुदायिक विद्यालयको कक्षा ११ र १२ को शुल्कदर कमी रहेको देखियो ।

त्यसै गरी संस्थागत विद्यालय तर्फ वार्षिक औषतमा सवैभन्दा कम वालकक्षामा रु. १६,८००।- तिरेको, कक्षा १ मा २०,२८०।- र सवैभन्दा बढी कक्षा १० मा ४२,०००।- तिरेको पाइयो । तथ्याङ्क संकलन गर्दै जाँदा संस्थागत विद्यालयको शुल्क दर एउटै नरहेको र लिने दरमा पनि फरक रहेको भेटियो । विद्यार्थीको आर्थिक अवस्था र शिक्षाको स्तर हेरेर केही संस्थागत विद्यालयहरुले औषत भन्दा कम र केहिले प्रवेश शुल्क मात्र लिएरपनि केही केही विद्यार्थीहरुलाई अध्यापन गराउँदै आएको समेत पाइयो । यस अवस्थालाई हेर्दा संस्थागत विद्यालयहरुले पनि यस क्षेत्रका वालवालिकाहरुको शिक्षामा ठूलो योगदान पुर्‍याउँदै आएको पाइयो ।

तालिका नं. ५.१२. विद्यालयमा भर्ना भई अध्ययन गर्दा तिर्ने गरेको वार्षिक औषत शुल्क विवरण :

कक्षाहरु	सामुदायिक		कक्षाहरु	संस्थागत
वालकक्षा	०		वालकक्षा	१६८४०
१	०		१	२०२८०
२	०		२	२१०००
३	६००		३	२२१००
४	६००		४	२४८००
५	५००		५	२७७००
६	८००		६	३१०००
७	१२००		७	३५४००
८	३०००		८	३८२००
९	१०००		९	४१०००
१०	४०००		१०	४२०००
११	२२७३०		११	३३०००
१२	२७५००		१२	३३०००

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७९

५.१३. प्राविधिक शिक्षा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको विवरण :

आजको २१औं शताब्दिमा समेत प्राविधिक शिक्षाको महत्व तथा आवश्यकता बुझ्न नसकिरहेको अवस्था विद्यमान रहेको छ जुन जनचेतनाको कमि र आर्थीक विपन्नतानै हो । ९४ जना वालवालिकाहरु विद्यालयमा अध्ययन गर्दै गर्दा जम्मा २ जना मात्र प्राविधिक शिक्षा (इन्जिनियरिङ्ग) विषयमा अध्ययन गरिरहेका छन् । प्राविधिक शिक्षामा समय सापेक्ष बृद्धिका लागि विशेष कार्यक्रमहरु ल्याउन जरुरी देखिन्छ ।

तालिका नं. ५.१३. प्राविधिक शिक्षा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको विवरण :

क्र.सं.	लिङ्ग	इन्जिनियरिङ्ग विषय
१	महिला	१
२	पुरुष	१

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७९

५.१४. सीप तथा तालिम लिएका व्यक्तिहरुको विवरण :

हालको अवस्थामा केही युवा/युवतीहरुमा केही नयाँ तथा प्राविधिक विषयहरुमा तालिम तथा सीप सिक्ने ईच्छा तथा चाहना हुनु स्वाभाविक हो । तथापि अवसर नपाईरहेको अवस्था छ । यसै बिचमा तालिकामा उल्लेखित विभिन्न १३ वटा विधामा १० महिला र २८ पुरुष गरि कुल ३८ जनाले सीप तथा तालिम लिइसकेका छन् । जस मध्ये सवारी चालक अनुमति र कम्प्युटर तालिम उनीहरुको पहिलो रोजाइको विषय बनेको छ । अन्य तालिम तथा सीपमा जोडिन पनि उपयुक्त वातावरण र आर्थिक सवलता नै मुख्य विषय रहेको छ ।

तालिका नं. ५.१४. सीप तथा तालिम लिएका व्यक्तिहरुको विवरण :

क्र.सं.	शीप तथा तालिमका किसिमहरु	महिला	पुरुष	जम्मा
१	विजुली मिस्त्रि	०	२	२
२	सवारी चालक अनुमति	०	९	९
३	अटो मेकानिक	०	१	१
४	आल्मुनियम मिस्त्री	०	२	२
५	राज मिस्त्री	०	३	३
६	डकर्मी	१	३	४
७	सिलाइबुनाइ	२	०	२
८	स्काप होल्डिङ्ग	०	१	१
९	व्यवसायिक तालिम	१	१	२
१०	कम्प्युटर तालिम	४	५	९
११	शिक्षण	१	०	१
१२	ढाका बुन्ने	१	०	१
१३	चस्मा बनाउने	०	१	१
जम्मा		१०	२८	३८

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७९

५.१५. रोजगारीको विवरण :

उक्त जनसंख्या ३६४ मध्ये विभिन्न शिर्षकमा स्वदेशमा रोजगारी गर्ने जम्मा १५१ जना अर्थात ४१.४८ प्रतिसत रहेका छन् जस मध्ये पनि महिला ९३ जना अर्थात ६१.५९ प्रतिसत र पुरुष ५८ अर्थात ३८.४१ प्रतिसत रहेका छन् । विभिन्न शिर्षकमा रोजगारी गर्नेमा सवैभन्दा बढि दैनिक मजदुरी गर्ने ३८ महिला र १७ पुरुष गरि ५५ जना अर्थात ३६.४२ प्रतिसत र निजकाम (बगान मजदुरी) गर्ने २७ महिला र ६ पुरुष गरि ३३ जना अर्थात २१.८५ प्रतिसत रहेका छन् भने सवै भन्दा कम वित्तिय संस्थामा काम गर्ने १ जनामहिला मात्र रहेकी छन् ।

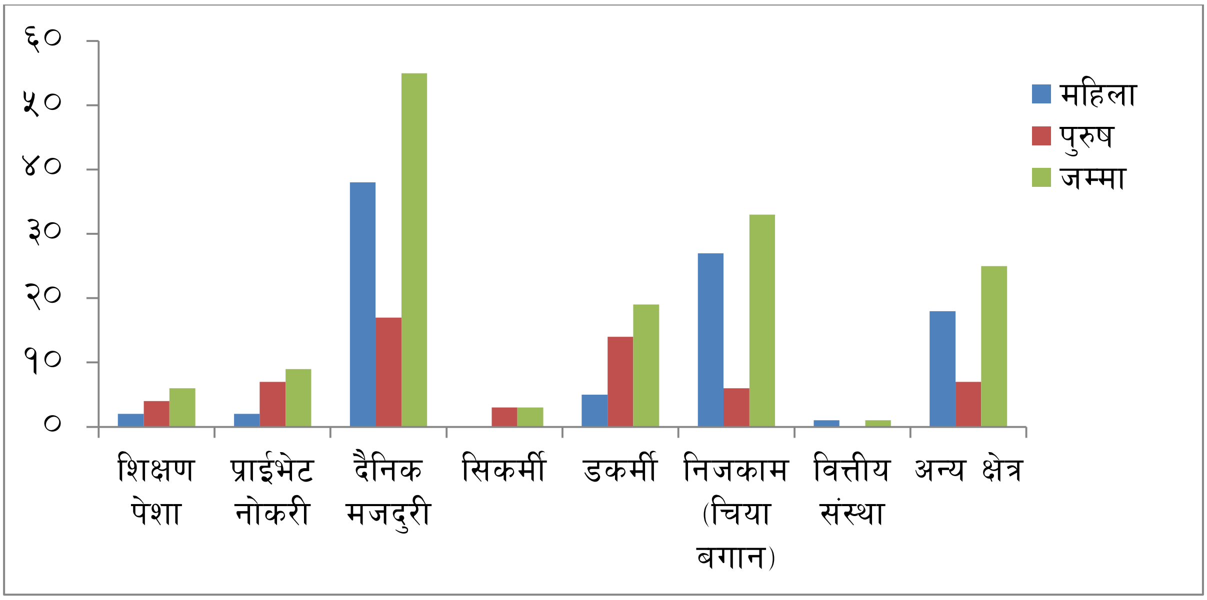

तालिका नं. ५.१५.१. स्वदेशमा रोजगारीको विवरण :

क्र.सं.	विवरण	महिला	पुरुष	जम्मा
१	शिक्षण पेशा	२	४	६
२	प्राईभेट नोकरी	२	७	९
३	दैनिक मजदुरी	३८	१७	५५
४	सिकर्मी	०	३	३
५	डकर्मी	५	१४	१९
६	निजकाम (चिया बगान)	२७	६	३३
७	वित्तीय संस्था	१	०	१
८	अन्य क्षेत्र	१८	७	२५
जम्मा		९३	५८	१५१

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७९

त्यसै गरी विदेशमा रोजगारिका लागि जाने ४ महिला र २९ पुरुष गरी ३३ जना अर्थात २१.५८ प्रतिशत रहेका छन् । सो मध्ये पनि भारतमा १, खाडी मुलुक २८ र अन्य देश ४ जना रोजगारिमा गएका छन् ।

तालिका नं. ५.१५.२. रोजगारीका लागि विदेश जानेको विवरण :

क्र.सं.	देशको नाम	महिला	पुरुष	जम्मा
१	भारत	१	०	१
२	खाडी मुलुक	२	२६	२८
३	अन्य देश	१	३	४
जम्मा		४	२९	३३

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७९

५.१६. वेरोजगारीको विवरण :

उक्त जनसंख्या ३६४ मध्ये ६० जना अर्थात १६.४८ प्रतिशत वेरोजगार रहेका छन् । जस मध्ये शैक्षिक वेरोजगार महिला ५ र पुरुष १ गरी ६ जना र अन्य वेरोजगार महिला २८ र पुरुष २६ गरी ५४ जना रहेका छन् ।

तालिका नं. ५.१६. वेरोजगारीको विवरण :

क्र.सं.	विवरण	महिला	पुरुष	जम्मा
१	शैक्षिक वेरोजगार	५	१	६
२	अन्य वेरोजगार	२८	२६	५४
जम्मा		३३	२७	६०

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७९

५.१७. शौचालयको प्रयोगकर्ताको विवरण :

कुल ८३ घर परिवार मध्ये सवै अर्थात १०० प्रतिसत घरमा निजी शौचालय रहेको पाइयो । जसमध्ये साधारण शौचालय प्रयोगकर्ता ३९ घर अर्थात ४६.९९ प्रतिशत, कच्ची शौचालय प्रयोगकर्ता ३२ घर अर्थात ३८.५५ प्रतिशत र पक्की शौचालय प्रयोगकर्ता १२ घर अर्थात १४.४६ प्रतिशत रहेका छन् ।

तालिका नं. ५.१७. शौचालयको प्रयोगकर्ताको विवरण :

शौचालयको विवरण					
नीजि शौचालय	छ	साधारण	कच्ची	पक्की	जम्मा
	✓	३९	३२	१२	८३

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७९

५.१८. घरमा भएका भौतिक सुविधाहरु :

कुल ८३ घर परिवार मध्ये विजुली बत्ती सबैघर ८३ अर्थात १०० प्रतिसत घरमानै रहेको पाइयो । थप उर्जाका लागि १ घरमा सौर्यउर्जा समेत रहेको छ । त्यसै गरी मोवालय प्रयोगकर्ता घर परिवार ७८ अर्थात ९३.९८ प्रतिशत र साईकल प्रयोगकर्ता घर परिवार ७३ अर्थात ८७.९५ प्रतिशत रहेको छ । तराईमा अत्याधिक गर्मीहुने र केही राहत प्राप्तीका लागि पंखा राखिने गरिएको छ । जस अनुसार ७६ घर अर्थात ९१.५७ प्रतिशतले पंखा प्रयोग गरिरहेका छन् । सूचना तथा संचारका लागि रेडियो ६ घरमा, टेलिभिजन ५८ घरमा रहेको छ । विलासिताका बस्तुहरु फ्रिज १९ घरमा र मोटर साइकल १३ घरमा रहेका छन् ।

तालिका नं. ५.१८. घरमा भएका भौतिक सुविधाहरु :

विजुली	८३	ट्याक्टर	३	सिचाई मटर	७	राईसकुकर	२४
टेलिभिजन	५८	मोटरसाईकल	१३	सौर्यउर्जा	१	फ्यान	७६
कम्प्युटर	२	साईकल	७३	मोवायल	७८	रेडियो	६
इन्भटर	४	फ्रिज	१९	इ रिक्सा	१		

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७९

५.१९. खाना पकाउने इन्धन र स्रोतको विवरण :

कुल घरपरिवार संख्या ८३ मध्ये खाना पकाउन दाउराको प्रयोग गर्ने ८० घरपरिवार अर्थात ९६.३८ प्रतिसत रहेको पाइयो जसमध्ये पूर्ण प्रयोग गर्ने घर परिवार २२ र आंसिक ५८ घरपरिवार रहेका छन् । सुधारिएको चुलो प्रयोग कर्ता ४५ घरपरिवार छन्भने ३५ घरपरिवार परम्परागत चुलो प्रयोग गर्ने समुदायको दाउराको मुख्य स्रोत बगान रहेको छ । यसका अलावा ३ घरले पूर्ण रुपमा र ६१ घरपरिवारले आंसिक रुपमा खाना पकाउन ग्यासको प्रयोग गर्दै आएको अध्ययनले देखाएको छ ।

तालिका नं. ५.१९. खाना पकाउने इन्धन र स्रोतको विवरण :

: ग्यास	दाउराको प्रयोग				चुलो		दाउराको स्रोत
	पुर्ण	आंशिक	नगर्ने	जम्मा	सुधारिएको	परम्परागत	
६१	२२	५८	३	८३	४५	३५	वगान

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७९

५.२०. भू-स्वामित्व र सिचाइ विवरण :

उक्त समुदायको परिवारको नाममा स्वामित्व रहेको जग्गा ७ परिवारको अर्थात ८.४३ प्रतिशत मात्र रहेको छ । जसमध्ये १ कट्ठा सम्म घडेरीको रुपमा रहेको जग्गा ७ जनाको र ९कट्ठा जग्गा १ जनाको स्वामित्वमा रहेको र सो जग्गामा सिंचाइको लागि मटरको समेत प्रयोग भएको पाईयो । यसरी हेर्दा अधिक अर्थात ९१.५७ प्रतिसत परिवारको नाममा जग्गाको स्वामित्व नरहेकोले निज भूमिहीन हरुलाई राज्यको तर्फबाट विशेष पहल गर्नुपर्ने देखियो ।

तालिका नं. ५.२०. भू-स्वामित्व र सिचाइ विवरण :

क्र.सं.	जग्गा	हुने	नहुने	घडेरी	खेती	सिंचाइ
१	परिवारको नाममा	७	७६	७	१	मटर

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७९

५.२१. ऋण लिनेको विवरण र ऋण लिनुपर्ने कारण:

कुल घरपरिवार संख्या ८३ लाई हेर्दा ऋण लिनेको संख्या ५८ घर अर्थात ६९.८८ प्रतिशत रहेको छ । जस मध्ये सवै भन्दा बढी ऋण लिने लघुवित्तबाट २७ जना अर्थात कुल ऋण लिने संख्याको ४६.५५ प्रतिशत रहेको र दोश्रो सहकारी संस्थाबाट १७ जना अर्थात २९.३१ प्रतिशत रहेको छभने बैंकबाट ऋण लिने खाली १ जना मात्र रहेका छन् । अझैपनि साहुमहाजन र व्यक्तिहरुबाट चर्को व्याजदरमा ऋण लिने गरेको देखिनु चेतनामा कमिका साथै अन्य ऋण लिने प्रकृया झन्झटिलो हुनु पनि हो ।

त्यस्तै ५८ घरपरिवार ले आफ्नो घरायसि गर्जो टार्ने देखि लिएर विभिन्न कामका लागि ऋण लिने गरेका छन् । जसमध्ये घर/घडेरी खरिद तथा मर्मतका लागि २७ जनाले, स्वास्थ्य उपचारका लागि १५ जना र जीविकोपार्जनमा सहयोगका लागि १० जनाले ऋण लिएका छन्भले व्यापार व्यवसायका लागि १ जनाले मात्र ऋण लिएका छन् । यस अवस्थालाई हेर्दा अनुत्पादक क्षेत्रमा ऋण लिनेको संख्या उच्च देखिएकोले यस क्षेत्रमा उद्यमशीलता संवन्धी तालिम र वित्तीय साक्षरता कक्षाहरु संचालन गर्नुपर्ने देखिएको छ ।

तालिका नं. ५.२१. ऋण लिनेको विवरण र ऋण लिनुपर्ने कारण :

क्र.सं.	वित्तिय संस्था वा अन्य	संख्या	ऋण लिएको कारण	संख्या
१	बैंक	१	दैनिक जीविकोपार्जनका लागि	१०
२	सहकारी संस्थावाट	१७	स्वास्थ्य उपचारका लागि	१५
३	टोल विकास संस्थावाट	४	शिक्षा (अध्ययन) का लागि	८
४	लघुवित्तवाट	२७	वैदेशिक रोजगारका लागि	५
५	साहु/महाजनवाट	१	घर/घरेडी खरिदका लागि	२७
६	समुहहरुवाट	१	ब्यापारका लागि	१
७	अन्यबाट	२	यातायातका साधन खरिदका लागि	२
८	व्यक्तिहरुबाट	५	अन्य कामका लागि	५
	जम्मा	**५८**	**जम्मा**	**७३**

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७९

५.२२. पशुपालन तथा पशुपालनको विवरण :

यस समुदायमा बसोवास गर्ने घरपरिवारले आफ्नो द्रैनिक जीविकोपार्जनका अलावा आफ्नो आवश्यकतालाई केही हदसम्म भएपनि सहयोग पुग्ने आशामा दुध तथा मासुको आपूर्तिलाई पूरा गराउने उद्देश्यले मुख्य पेशाबाहेक फुर्सद रहेको समयलाई सदुपयोग पशुपालन गर्दै आएका छन् ।

उक्त समुदाय मा वसोबास गर्ने ८३ घर परिवारमध्ये उन्नत जातका पशुहरु (गाई, बाखा, सुँगुर, कुखुरा, हाँस र वंगुर) पालन गर्ने घर परिवार ५ र कुल पशु संख्या २९ रहेका छन्भने स्थानीय जातका पशुहरु (गाई, बाखा, सुँगुर, कुखुरा, हाँस र वंगुर) पालन गर्ने घर परिवार ११८ र कुल पशु संख्या ४०६ रहेका छन् । जसमा धरै परिवारमा उपरोक्त सबैखाले पशुपालन गरेको पाइन्छ भने सवैभन्दा बढी कुखुरा पाल्ने घरपरिवार रहेको पाइयो । सो समुदायमा गाई १६, बाखा ८४, सुँगुर २५, कुखुरा २८८, हाँस २१ र वंगुर १ पालन गर्दै आएका छन् । घना बस्ती भएकोले सो क्षेत्रमा जैविक सुरक्षाभने अपनाउनुपर्ने देखिएको छ । ८३ घरपरिवार मध्ये खुद पशुपालन गर्ने घरपरिवार ५८ रहेको छन् ।

तालिका नं. ५.२२. पशुपालनको विवरण :

क्र.सं.	विषयहरु	गाई	बाखा	सुँगुर	कुखुरा	हाँस	बंगुर
१	घर संख्या	१	२	०	१	०	१
	उन्नत पशु संख्या	१	२०	०	७	०	१
२	घर संख्या	१३	३४	१९	५०	२	०
	स्थानिय पशु संख्या	१५	६४	२५	२८१	२१	०
जम्मा	कुल घर संख्या	१४	३६	१९	५१	२	१
	कुल पशु संख्या	१६	८४	२५	२८८	२१	१

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७९

त्यसै गरी पालन गर्दै आएका पशुपालनको स्वास्थ्य उपचार गराउन प्राय दमक क्षेत्रमा रहेको निजी पशु चिकित्सक प्रोयोग गर्दै आएको पाइयो । खुद पशुपालन गर्ने ५८ घरपरिवारमध्ये ५६ घरपरिवारले पशु उपचार गराउने गरेको र २ घरपरिवारले कुनै उपचार नगराएको पाइयो ।

यसै गरी पालन गरिएको पशुहरुलाई आहारा प्राय स्थानीय ठाउँबाट प्राप्त घाँसपात नै प्रयोग गरको पाईन्छ । कुल आहाराको करिव ८०-९० प्रतिशत स्थानीय र १०-२० प्रतिशत उन्नत आहारा प्रयोग गर्दै आएको पाइयो । जसमा गाई लाई बढी मात्रामा प्रयोग गरिदै आएको छ ।

५.२३. उद्यम व्यवसाय सञ्चालन विवरण :

यस क्षेत्रमा विपन्न समुदायको बसोवासो रहेपनि चिया बगानमा कामगर्ने मजुदरको हैसियतमा चिया रङ्ग खरिद गरी आफैं प्याकेजिङ्ग गरेर चियारङ्ग को उद्यम व्यवसाय संचालन गर्दै आउनु भएको १ जना व्यवसायीले कम्तिमा मासिक ७० के.जी. र वार्षिक ८४० के.जी. माथि विक्री गर्दै आफ्नो आर्थिक उपार्जनको बाटो तय गर्दै आएका छन् । यसबाट के बुझ्न सकिन्छ भने यस क्षेत्रमा काम गर्ने मानिसहरु चिया मजदुरको रुपमा मात्र नभई उद्यमी व्यवसायी रुपमा पनि सफल बन्न सकिन्छ भन्ने उदाहरण देखिएको छ ।

५.२४. खानेपानीको अवस्था :

यस समुदायका सबै ८३ घर परिवारमा नै अर्थात १०० प्रतिसत घर परिवारमा नै खोनेपानी (ट्युवेल) उपलब्ध रहेको छ । यो सवै आफ्नै स्रोतमा व्यवस्थापन मिलाइएको हो । बाक्लो बस्ती र फोहोरमैला व्यवस्थापन उच्चतम (व्यवस्थित) हिसावले नभएको साथै कुनै कुनै ट्युवेलबाट कढा खिया रङ्ग को पानी आउने गरेकोले ट्युवेलको पानीको स्वास्थ्य जाँच गर्नुपर्ने देखिएको छ ।

५.२५. स्वास्थ्य विवरण :

कुल घरपरिवार संख्या ८३ मध्ये स्वास्थ्य विमा गर्नेको संख्या ४८ परिवार अर्थात ५७.८३ प्रतिशत रहेको छभने विमा नगर्ने ३५ परिवार अर्थात ४२.१७ प्रतिशत रहेको छ । विमा किन नगरेको भन्ने विषयमा उनिहरुले अस्पताल भिड भएर सेवा लिन नसकेको, वास्ता नभएर, पैसा खेर जाने भएर र पैसा नभएर जस्ता कारणहरु प्रस्तुत गरेका छन् । यी मध्ये कच्ची घर हुने, मासिक बचत गर्न नसक्ने, जेष्ठ सदस्य र अतिविपन्न १२ परिवार लाई सरकारको तर्फबाट स्वास्थ्य विमा सहयोग कार्यक्रम संञ्चालन गर्नुपर्ने देखिएको छ । त्यस्तै परिवारमा दीर्घरोग (लामो अवधि औषधि सेवन गर्नुपर्ने जस्तैः मधुमेह, उच्च रक्तचाप, थाईराईड, नसाको रोग लगायत) लागि दैनिक औषधि सेवन गर्ने ४१ अर्थात ४९.४० प्रतिसत रहेका छन् । त्यस्तै ६० जना महिलाको सर्वेक्षणमा ५४ जना अर्थात ९० प्रतिशत महिलाहरुले आफु गर्भवती हुँदा स्वास्थ्य जाँच गराएको बताए । उक्त ८३ परिवार मध्ये बच्चालाई खोपको मात्रा पूर्ण गराउने ७७ परिवार अर्थात ९२.७७ प्रतिशत रहेका, कुनै न कुनै स्रोतबाट धुम्रपान तथा मध्यपान गर्ने ६९ परिवार अर्थात ८३.१३ प्रतिशत रहेका, सुत्केरी अस्पतालमा गराउने ६७ परिवार अर्थात ८०.७२ प्रतिसत रहेको पाइयो । घना बस्ती रहेकोले धुम्रपान तथा मध्यपान सँगै युवाहरु कुलतमा समेत फस्नसक्ने आसंका रहेकोले यस क्षेत्रमा लागुऔषध विरुद्धको सचेतना कार्यक्रमलाई अझ प्रभावकारी रुपमा अघि बढाउनुपर्ने देखिन्छ । यस क्षेत्रका समुदायको चेतनामा कमी रहेको कारण वाल-विवाह अर्थात २० वर्ष मुनि विवाह गरी वच्चा जन्माउनेको संख्या ८३ घरपरिवार मध्ये ३५ अर्थात ४२.१६ प्रतिसत रहेको देखिन्छ । वाल-विवाहका कारण बच्चामा तथा बच्चाका बाबु आमामा आउन सन्ने गम्भीर स्वास्थ्य समस्याको वारेमा सचेतना जगाउन आवश्यक देखिन्छ ।

तालिका नं. ५.२५. स्वास्थ्य अवस्थाको विवरण :

क्र.सं.	विवरण	िवषय	घर संख्या
१.	स्वास्थ्य विमा	गर्ने	४८
		नगर्ने	३५

२.	दीर्घरोग	हुने	४१
		नहुने	४२
३.	गर्भवती जाँच	गराउने	५४
		नगराउने	६
४.	खोपको पूर्ण मात्रा	लगाउने	७७
		नलगाउने	६
५.	धुम्रपान मध्यपान	गर्ने	६९
		नगर्ने	१४
६.	सुत्केरी अस्पतालमा	गराउने	६७
		नगराउने	१६
७.	पहिलो बच्चा जन्मदा आमाको उमेर	२० मुनी	३५
		३० मुनी	४३
		४० मुनी	५

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७९

५.२६. गैह्र तथा सरकारी संस्थाले संचालन गरेको कार्यक्रम विवरण :

लाईन्स क्लव दमकले यस क्षेत्रका विभिन्न कक्षामा अध्ययन गर्ने वाल वालिकाहरुलाई कापी, कलम र लुगा वितरण गर्दै आएको र केही ट्युसन (अतिरिक्त) कक्षाहरु संचालन गर्दै आएको छ । जसबाट ३५ जना वाल वालिकाहरु लाभान्वित भएका छन् । त्यसै गरी हालै दमक नगरपालिका वडा नं.९ ले पनि यस समुदायका सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयमा अध्ययनरत वालवालिकाहरुलाई ट्युसन (अतिरिक्त) कक्षाहरु संचालन गर्दै आएको छ । यसका अलावा केही अतिविपन्न परिवारलाई सामान्य राहत तथा स्वास्थ्य विमाको कार्यक्रम समेत वडा नं.९ ले संचालनमा ल्याएको छ ।

५.२७. आय/व्यय अवस्थाको विवरण :

यस समुदायका ८३ घरपरिवारको आम्दानिका विभिन्न स्रोतहरु जस्तै नोकरी, मजदुरी, वैदेशिक रोजगार र अन्य विषयहरु बाट प्राप्त आयलाई औषतमा हेर्दा वार्षिक रुपमा प्रतिव्यक्ति रु. ५४,३८६।२६ हुन आउने देखिन्छ भने खर्चतर्फ खाद्य सामाग्री खरिद, स्वास्थ्य उपचार, शिक्षा, विद्युत लगायत अन्य विषयहरु गरि औषतमा हेर्दा वार्षिक रुपमा प्रतिव्यक्ति रु. ४९,१०४।३४ खर्च भई औषतमा रु. प्रतिव्यक्ति रु. ५,२८१।९२ बचत हुने देखिन्छ । अर्कोतर्फ हर्दा १५ घरपरिवारलाई दैनिक घरपरिवार चलाउन नै धौ धौ परिरहेको र वार्षिक रुपमा केही कर्जा लिई व्ययभार मिलान गर्नुपर्ने बाध्यता पनि रहेको पाइयो । त्यस्तै १ परिवारमा जेष्ठ नागरिक मात्र रहेकोले कुनै काम गर्न नसकी मागेर गुजारा चलाउनुपर्ने बाध्यता रहेको छ भने अर्को १ परिवारको आम्दानि ज्यादै न्यून रहेको र अरुको भरमानै बाँच्नु पर्ने देखियो । यसरी बस्तुस्थिति लाई हेर्दा सरकारको तर्फबाट अति विपन्न परिवारलाई केही राहत तथा रोजगारीका कार्यक्रमहरु ल्याउनु पर्ने आवश्यकता रहेको देखिन्छ ।

५.२८. कारोवार तथा खाता संचालन :

यस समुदायका ८३ घर परिवारका ३६४ जनसंख्या मध्ये कुनै न कुनै माध्यमबाट वैंकिङ्ग सेवा अर्थात कारोवारका लागि सबै घर परिवारले टोल विकास संस्थामा खाता संचालन गरेको पाईयो । त्यसै गरी वैंकमा खाता/कारोवार संञ्चालन ८० जना (२१.९८ प्रतिशत), सहकारीमा खाता/कारोवार संचालन २४ जना (६.५९ प्रतिशत) र लघुवित्तमा खाता/कारोवार संचालन ४०

जना (१०.९९ प्रतिशत) ले गरिरहेका छन् । यसरी हेर्दा प्राय सवै घर परिवार वैंकिङ्ग सेवा तथा कारोवारका लागि खाता संचालनमा जानकार रहेको देखिन्छ ।

तालिका नं. ५.२८. कारोवार तथा खाता संचालन विवरण :

क.सं.	**कारोवार तथा खाता**	संख्या
१.	वैंकमा खाता/कारोवार	८०
२.	सहकारीमा खाता/कारोवार	२४
३.	लघुवित्तमा खाता/कारोवार	४०
४.	टोल विकासमा खाता/कारोवार	८३
	जम्मा	२२७

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७९

६. निश्कर्ष :

झापा जिल्लाको दमक नगरपालिका वडा नं. ९ को चिया बगान क्षेत्रमा बसोबास गर्ने अति लोपोन्मुख ८३ घर परिवार उराव जाति (महिला १७८ र पुरुष १८६ गरी जम्मा ३६४) मा शिक्षा, स्वास्थ्य, शिप तथा रोजगारीको कमिका कारण आर्थिक अवस्था ज्यादै कमजोर रहेको छ । यस जातीको सांस्कृतिक परम्परा, भाषा, धर्म, रहनसहन, भेष भुषा, लिपि छुट्टै र ऐतिहाँसिक रहे पनि हाल सम्म आफ्नो पहिचान सहितको जाति सुचीकृत भएको छैन् । नेपाल सरकारले यस जातिलाई उराव जातिमा सुचिकृत गरी स्थानीय सरकारले शिक्षा, स्वास्थ्य तथा रोजगारिको विषयमा विशेष कार्यक्रम ल्याई लोपोन्मुख जातीको विकासमा सहयोग पुऱ्याउनु पर्ने देखिन्छ ।

सन्दर्भग्रन्थ सुची

राष्ट्रिय जनगणना २०७८, नेपाल

दमक नगरपालिका प्रोफायल २०७५

घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७९

शरदचन्द्र राय, दि उराव, भारत

धिरेन्द्रनाथ मजुमदार, रिसर्च एण्ड कल्चर्स अफ ईन्डिया, भारत

केशव प्रसाद अधिकारी, किसान जाती एक परिचय

मधेसी समुदायको थर सुचीकरण अध्ययन प्रतिवेदन २०७८

आदिवासि जनजाति आयोगको प्रतिवेदन २०७७०७८ पुल्चोक ललितपुर

घरधुरी सर्वेक्षण फारम २०७९

दमक नगरपालिका वार्ड नं. ९........................... टोल विकास संस्था ....टोल/वस्ती

१. घरमुलीको नाम, थर .... उमेर .... परिवार संख्या .... महिला .... पुरुष ....

टोल विकास संस्थाको सदश्य हुनुहुन्छ ? छु / छैन्। यदि छैन भने किन ? कारण लेख्ने ....

२. घरको विवरण : **मो. नं.......................**

सि. नं.	विवरण	किसिम	तला/छाना	कोठा संख्या	क्षेत्रफल	एकै परिवारको एकै ठाँउमा धेरै घर भए
१.						

३.जनसंख्या विवरण :

विवरण	पुरुष	महिला	जम्मा	वहु विवाह			विधवा	अन्य
				पुरुष	महिला	जम्मा		
० देखि ५ वर्षसम्मका								
६ देखि १५ वर्षसम्मका								
१६ देखि २५ वर्षसम्मका								
२६ देखि ५० वर्षसम्मका								
५१ देखि माथी ६९								
७० देखि माथि								

३.१ विवाह : विवाह सम्वन्धि विवरण

१६ वर्ष मुनि	१६ - २०	२१ - २५	२५ -३०	३१ -३५	३६ - ४०	४० भन्दा माथी
पुरुष						
महिला						
तेश्रो लिङ्गी						
जम्मा						

३.२ व्यक्तिगत घटना दर्ता : जन्म, मृत्यु, विवाह, सम्वन्ध विच्छेद, वसाईसराई आदि घटनाहरु दर्ता गराउने गर्नु भएको छ। छैन भने, किन उल्लेख गर्नुहोस। ....

४. चाडपर्व, जात, धर्म, भाषा र वसोवास :

परिवारको जात/जाती	धर्म	मुख्यभाषा	मातृभाषा ...
वसोवास स्थायी हो वा अस्थायी	स्थायी	अस्थायी	किन ....
वसाई सरी आएको भए	कहाँवाट	कहिले	किन ....
मुख्य चाड	....	मेला/पर्व/जात्रा	....

५. अपाङ्गता : घरमा कोहि शारीरिक तथा मानसिक अपाङ्ग छन् भने

नाम-थर	उमेर	अपाङ्गताको किसिम	लिङ्ग	अपाङ्गताको परिचय पत्र लिए/नलिएको	सरकारी सुविधा लिए/नलिएको

६. शैक्षिक विवरण :

निरक्षर संख्या		साक्षर	८ कक्षा उत्तिर्ण	१० कक्षा उत्तिर्ण	१२ कक्षा उत्तिर्ण	स्नातक उत्तिर्ण	स्नातकोत्तर उत्तिर्ण	विद्यावारिधि	अन्य
पुरुष									
महिला									
तेश्रो लिङ्गी									
जम्मा									

६.१ विद्यालयमा भर्ना भई अध्ययन गरिरहेका वालवालिकाहरुको विवरण :

विद्यालयको नाम	वालविकास	१ - ८ कक्षा	८ - १० कक्षा	११ - १२ कक्षा	स्नातक

६.२ विद्यालयमा भर्ना भई अध्ययन गर्दा शुल्क विवरण :

विद्यालयको नाम, सामुदायिक, संस्थागत	विद्यार्थीको नाम	कक्षा	शुल्क

- **घरमा विद्यार्थीको लागि छुट्टै पढ्ने कोठा छ ?** ....

७. विद्यालयमा भर्ना भएका वालवालिकाहरुको विद्यालय छोड्ने प्रवृति : छाडेको भए विवरण भनेुहोस ।

कक्षा	आधारभुत (१-८)	मा.वि.(८-१०)	मा.वि.(११-१२)	स्नातक
✍ पुरुष				
✍ महिला				
✍ तेश्रो लिङ्गी				
✍ जम्मा				

८. विद्यालय जाने/नजाने विवरण :

घरमा भएका विद्यालय जाने उमेका वच्चाहरु कति जना छन् ?			.... जना
विद्यालय जाने छोरी संख्या	.... जना	विद्यालय जाने छोरा संख्या	.... जना
विद्यालय नजाने छोरी संख्या	.... जना	विद्यालय नजाने छोरा संख्या	.... जना
क्लवको सदश्य भए......	.... जना	अन्य वाल क्लव, संजालमा भए	.... जना

९. घरमा कसैले प्राविधिक शिक्षा लिएको भए तल लेख्नुहोस् ।

स्वास्थ्य	महिला	पुरुष	जम्मा	कृषि	महिला	पुरुष	जम्मा	इन्जिनियरिङ्ग	महिला	पुरुष	जम्मा

९.१ शीप सिकेका तथा तालिम लिएका व्यक्तिको विवरण : (आफ्नो परिवारमा भए)

शीपको किसिम	महिला	पुरुष	जम्मा	तालिमको किसिम	समय	महिला	पुरुष	जम्मा
✍…………				✍ व्यवसायिक- संख्या ..				
✍…………..				✍ चेतना मुलक- संख्या..				
✍……………				✍ व्यवहारीक- संख्या..				
✍…………..				✍ अन्य- संख्या..				

१०. रोजगारीको विवरण :

विवरण	महिला	पुरुष	जम्मा	विवरण	महिला	पुरुष	जम्मा
शैक्षिक वेरोजगार				सिकर्मी			
अन्य वेरोजगार				डकर्मी			
वैदेशिक रोजगारमा गएका				छालाका सामान			
सरकारी नोकरी				वस्तुकला/काष्ठकला			
संस्थानको नोकरी				मूर्तिकला			
प्राईभेट नोकरी				चित्रकला/पेन्टिङ्ग			
अन्य नोकरी				नर्सरी			
व्यापार				खेती (नीजि)			
पशुपालन (पेशाको रुपमा)				माटोको भाँडा वनाउने			
होटल				विजुली मिस्त्री			
कम्प्युटर सम्वन्धि काम गर्ने				सिलाई कटाई			
कृषि मजदुरी				वेत/वाँस वाट बन्ने सामान			
पर्यटन व्यवसाय				हजाम			
हतियार वनाउने				अन्य			

११. वैदेशिक यात्रा : घरको कुनै सदश्य विदेशमा रहेको छ ? यदि छ भने के को लागि हो भर्ने ।

विवरण	महिला	पुरुष	जम्मा	विवरण	महिला	पुरुष	जम्मा
कामको लागि				भ्रमणको लागि			
अध्ययनको लागि				अन्य			

१२. जनसंख्या नियन्त्रण र शौचालयको प्रयोग :

जनसंख्या नियन्त्रण				शौचालयको प्रयोग		
विवरण	महिला	पुरुष	जम्मा	विवरण		
स्थायी परीवार नियोजन गर्ने				नीजि शौचालय	..छ	..छैन्
अस्थायी परीवार नियोजनको साधन प्रयोग गर्ने				सार्वजनीक शौचालयको प्रयोग	गर्छौ	गर्दैनौं
अस्थायी परीवार नियोजनको साधन प्रयोग गर्ने (किशिम उल्लेख गर्नुहोस्)				नीजि शौचालय भए किशिम	कच्चि/पक्की/ साधारण	

१३. घरमा भएका भौतिक सुविधाहरु : (छ भने संख्यामा उल्लेख गर्नुहोस्) ।

रेडियो		बस/ट्रक		भ्याकुम		राईसककर	
टेलिभिजन		ट्याक्टर		सौर्यउर्जा		वासिनवेसिन	
कम्प्युटर		जीप/ कार		मोवायल		विजुली	
इन्भटर		मोटरसाईकल		फ्रिज		फ्यान	
इ रिक्सा		साईकल		अन्य			

१३.१ यातायात : घरका कुनै सदश्यले यातायात का साधन आफैं चलाउनु हुन्छ । भए संख्या लेख्ने ।

चलाउने अनुमति पत्र छ?

बस, ट्रक, ट्याक्टर, जीप, कार, अटो रिक्सा / चलाउने अनुमति पत्र छ? छ भने के को छ ....

१३.२ खाना पकाउने ईन्धन : दाउरा/ग्यास/मट्टितेल/गोवरग्याँस/गुईठा/कोईला/विद्युत/अन्य ....

(दाउराको श्रोत .... चुल्हो - परम्परागत /सुधारीएको

१३.३ वत्ती : विभिन्न प्रकारका वत्तीहरुको सुविधा उपभोग गर्ने परिवारहरु : विजुली/मट्टितेल/गोवरग्याँस/सौर्य उर्जा/अन्य

१४. भू-स्वामित्व र सिचाई विवरण : (खाली ठाँउमा क्षेत्रफल लेख्नुहोस) ।

✍ आफ्नो जग्गा छ : छ/छैन		- वन		✍ सिंचाई	
✍ जग्गाभए जम्मा कति छ?		- चरण/वाँभ्तो		- सधैं सिंचाई हुन्छ	
- घडेरी		- खोला बगर		- वर्षमा मात्र सिंचाई हुन्छ	
- धनहर खेति		- आफैं कमाएको		- सिंचाईको स्रोत	
- भीटा		- अरुले कमाएको		- अन्य	

१५. कृषि उत्पादन : (कति जग्गामा के लगाउने गरेको छ र कति उत्पादन हुन्छ ?)

वाली	लगाउने क्षेत्रफल	उत्पादन मनमा	वाली	लगाउने क्षेत्रफल	उत्पादन मनमा	वाली	लगाउने क्षेत्रफल	उत्पादन मनमा
- धान			तेलहन			नगदे वाली		
- मकै			- तोरी			-		
- गहुँ			-			-		
- कोदो			-			-		
दलहन			-			-		
- रहर								
- मास			तरकारी			फलफूल		
- चना			-			-		
- मुंग			-			-		
- मुसुरो			-			-		
- अन्य			-			माछा		

१६. तपाईंको आफ्नो उत्पादनले आफूलाई उपभोग गर्न पुग्छ/पुग्दैन ?

वर्षभरी पुग्दछ ।	……..	पुग्दैन ।	………	९ महिना पुग्दछ ।	………
६ महिना पुग्दछ ।	……..	३ महिना पुग्दछ ।	………	१ महिना पुग्दछ ।	………

१७. आफूलाई पुगेर वचत हुन्छ/हुदैन ? हुन्छ भने …. ✍ वार्षिक कति हुन्छ ? रुपैंयामा लेख्नुहोस् रु ……….

१८. बालि र उपभोग स्थिति :

बालीको नाम	आफ्नो उपभोग मन	घटी (नपुग) मन	बढी (वचत) मन	बढीबाट हुने आय रु.	घटीबाट हुने व्यय रु.

१९. ऋण लिने गरेको छ/छैन । यदि लिएको भए ।

✍ कृषि विकास वैंक वाट		✍ सहकारी संस्था वाट		✍ साहु/महाजन वाट	
✍ नेपाल/रा.वा.वैंक वाट		✍ टोल विकास संस्था वाट		✍ समुहहरुवाट	
✍ विकास वैंक वाट		✍ लघुवित्त वाट		✍ अन्य	

२०. ऋण : ऋण के को लागि लिने गर्नु भएको छ । यदि लिएको भए ।

✍ दैनिक जिविकोपार्जन का लागि		✍ घर/घरेडी खरीदका लागि	
✍ स्वास्थ्य उपचारका लागि		✍ ब्यापारका लागि	
✍ शिक्षा (अध्ययन) का लागि		✍ यातायातका साधन खरीदका लागि	
✍ वैदेशिक रोजगारका लागि		✍ अन्य	

२१. खेती प्रणालि : (खेती गर्ने तौर-तरीकाहरु) :

✍ खेती गर्दा पुरै उन्नत मल, विउ र औजारको प्रयोग र क्षेत्रफल	प्रयोग ……	क्षेत्रफल ……
✍ खेती गर्दा आंशिक उन्नत मल, विउ र औजारको प्रयोग र क्षेत्रफल	प्रयोग ……..	क्षेत्रफल …..
✍ परम्परागत खेती प्रणाली	प्रयोग ……..	क्षेत्रफल ……

२२. पशुपालन : पशुपालन कति छ, संख्यामा लेख्नुहोस् ।

-	गाई	गोरु	भैंसी	राँगा	वाख्रा	सुँगुर	कुखुरा	हाँस	बंगुर	अन्य
उन्नत										
स्थानीय										
जम्मा										

२३. उत्पादन (दुध, अण्डा र अन्य) : दैनिक/वार्षिक उत्पादन (दुध, अण्डा र अन्य) दुवै लेख्ने ।

-	दुध	मासु	अण्डा	पाठापाठी	बाछाबाछी	पाडापाडी	अन्य

दैनिक							
वर्षिक							

२४. पशु स्वास्थ्य : पशु स्वास्थ्य उपचार कहाँ गराउनु हुन्छ ? .... मा

२५. पशु आहार : पशु आहार कहाँबाट कति प्राप्त हुन्छ। प्रतिसतमा लेख्नुहोस्।

पशु (प्रतिसतमा)	चरणबाट	जंगलबाट	खेतीबाट	उन्नत आहारबाट	अन्य
गाई, गोरु, भैंसी, राँगा आदि					
खसी, वाखा आदि					
सुँगुर आदि					
हाँस, कुखुरा आदि					

२६. उद्योग : कुनै उद्योग चलाईरहनु भएको छ भने।

नाम			स्थान			
उत्पादित वस्तुको विवरण			मुख्य वजार			
दैनिक उत्पादन	....	वार्षिक उत्पादन				
उद्योगमा रोजगारी प्राप्त व्यक्तिको संख्या स्वदेशी	.........जना	विदेशी	....जना	जम्मा	....जना	

कुनै ब्यापार छ भने ब्यापारको नाम (किशिम) लेख्नुहोस्।					
ब्यापारमा रोजगारी प्राप्त ब्यक्तिको संख्या स्वदेशी	..जना	विदेशी	...जना	जम्मा	...जना

२७. खानेपानी :

तपाई कहाँ खानेपानीको के व्यवस्था छ?		खानेपानी स्रोत पाईप लाईन/ट्यूवेल/अन्य	
आफैं निर्माण गरेको हो?		संस्थाले भए नाम उल्लेख गर्ने	

२८. स्वास्थ्य :

✍ तपाईको परिवारमा बारम्बार दोहोरिएर लाग्ने गरेको रोग (लामो समय औषधि सेवन गर्नुपर्ने)	
✍ गर्भवती जाँच गराउने गर्नुभएको छ? छैन भने किन?	
✍ सुत्केरी घर वा अस्पतालमा गराउनु हुन्छ ? घरमा भए किन?	
✍ सुत्केरी हुँदा र हुनु अघि वा पछि आमा र वच्चाको मृत्यु भएको भए विवरण (संख्यामा ५वर्षको)	
✍ सबै वच्चाहरुलाई खोपको मात्रा पुरा गर्नु भएको छ? छैनभने संख्या र किन नलगाएको हो।	
✍ घरमा कोहि विरामी हुँदा कहाँ उपचार गराउनु हुन्छ ? सरकारी स्वास्थ्य संस्था/नीजि स्वास्थ्य क्लिनिक/ धामी झाँक्रि/आयुर्वदिक क्लिनिक/ अन्य भए विवरण खुलाउने	
✍ ५ वर्ष भित्र तपाईको परीवारमा कसैको मृत्यु भएको छ कि छैन, छ भने रोगको नाम खुलाउने	
✍ स्वास्थ्य विमा गर्नुभएको छ? छैन भने किन?	
✍ कुपोषण को समस्या छ? यदि भए उपचार के गर्नुहुन्छ?	
✍ पहिलो बच्चा जन्मदा आमाको उमेर कति थियो? .... बच्चा जन्मदा केहि समस्या	
✍ मध्यपान, धुम्रपान गर्नूहुन्छ? .... परिवारमा कतिजनाले	

२९. तपाईको टोलमा कुनै गैर सरकारी संस्थाले कार्यक्रम संचालन गरेको छ ? छ भने विवरण लेख्नुहोस ।

✍ संस्थाको नाम, ठेगाना	
✍ संचालित कार्यक्रम	
✍ तपाईको परीवार त्यस्तो कार्यक्रममा सहभागी हुनुहुन्छ ?	

३०. तपाईको परीवार को सदश्यहरु मध्ये कोहि कुनै राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय गैर सरकारी संघ/संस्थाहरु मा आवद्ध हुनुहुन्छ ?

आवद्ध भए संस्थाको नाम		कार्यक्रम	
ठेगाना		कार्यक्षेत्र	

३१. दैवी प्रकोप : तपाईको घरमा कुनै दैवी प्रकोप भएको छ ? छ भने (हालै वा १ वर्ष भित्र)

✍ के भएको हो		मानविय क्षति	
✍ कहिले भएको मिति		अन्य	

३२. अर्न्तजातीय विवाह : तपाईको घरमा कसैले अर्न्तजातीय विवाह गरेका छन् ? छ भने

अन्तर आदिवासी/जनजाती		गैर आदिवासी/जनजाती	
त्यो विवाह पछि परीवार सँगको सम्वन्ध कस्तो छ ? सहज…… अ-सहज……… सामान्य……			

३३. रोजगारीको अवस्था :

स्वदेशमा रोजगारी	महिला	पुरुष	जम्मा	विदेशमा रोजगारी	महिला	पुरुष	जम्मा
वेरोजगार				भारत			
निजामती कर्मचारी				खाडि मुलुक			
नेपाली सेना				अन्य देश			
शशस्त्र प्रहरी							
जनपथ प्रहरी							
जनस्वास्थ्य							
वैकिङ्ग सेवा							
प्राईभेट नोकरी							
शिक्षण पेशा							
अन्य नोकरी							

३४.श्रष्ठाहरुको विवरण :

साहित्य/कला/संस्कृति/अन्य	महिला	पुरुष	जम्मा

३५. निवृत्ति विवरण :

स्वदेशनिवृत्ति विवरण	महिला	पुरुष	जम्मा	विदेशनिवृत्ति विवरण	महिला	पुरुष	जम्मा
निजामती कर्मचारी				गोर्खा भारतीय सेना			
नेपाली सेना				गोर्खा वेलायती सेना			
शशस्त्र प्रहरी				हङकङ सेना/मजदुर			

जनपथ प्रहरी				सिंगापुर प्रहरी/ मजदुर			
जनस्वास्थ्य				ब्रुनाई सुरक्षा गार्ड			
वैकिङ्ग सेवा				अन्य			
प्राईभेट नोकरी							
संस्थाको नोकरी							
शिक्षण निवृत्ति							
अन्य निवृत्ति							

३६. जनप्रतिनिधिहरु :

विगतमा निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरु	महिला	पुरुष	जम्मा	वर्तमानमा निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरु	महिला	पुरुष	जम्मा

३७. वार्षिक आय/व्यय : रु. मा लेख्नुहोस् ।

आय				व्यय			
कृषि		उद्योग		खाद्य सामाग्री		खानेपानी	
नोकरी		पशुपालन		स्वास्थ्य		वीलाशिता	
व्यापार		अन्य		शिक्षा		अन्य	
मजदुरी		जम्मा		विद्युत/संचार		जम्मा	

वार्षिक वचत - रु...........................

३८. वैंकिङ्ग कारोवार तथा वचत : यदि संम्लग्न हुनुहुन्छ भने,

स्वदेशी वैंकमा खाता/कारोवार	वैंक संख्या	पुरुष	महिला	जम्मा ....
विदेशी वैंकमा खाता/कारोवार	वैंक संख्या	पुरुष	महिला	जम्मा ....
सहकारीमा खाता/कारोवार	सहकारी संख्या	पुरुष	महिला	जम्मा ....
विभिन्न समूहमा कारोवार	समूह संख्या	पुरुष	महिला	जम्मा ....

३९. अन्य : अन्य केही आवश्यक लागेको विवरण खुलाउनु पर्ने भए तल उल्लेख गर्ने ।

विवरण दिनेको नाम/थर :

हस्ताक्षर :

विवरण लिनेको नाम/थर :

हस्ताक्षर :

घरमूलीको विवरण :					
क्र.सं.	घरमूलीको नाम	म/पु	उमेर	मो नं.	टोल
१	अर्जुन बक्ला	पु	४३	९८८६५४५६४१	दिपज्योती
२	राम तिर्की	पु	२९	९८०६०९८९५९	दिपज्योती
३	सोमारी तिर्की	म	५९	९८०७३२४९८४	दिपज्योती
४	बोसो तिर्की	म	५५		दिपज्योती
५	पुनिया तिर्की	म	७०	९८४३०५८९७३	दिपज्योती
६	सनिया मिन्ज	पु	५०	९८१७०३६४२५	दिपज्योती
७	बिहानि कुजुर	म	७०		दिपज्योती
८	दुखा टोप्पो	पु	६०	९८२७९८५९२४	दिपज्योती
९	सुरेश टोप्पो	पु	३७	९८०७९६९२०६	दिपज्योती
१०	अनिल टोप्पा	पु	४५	९८८२०७६८५१	दिपज्योती
११	अमृत मिन्ज	पु	६०	९८२५९५०५४९	दिपज्योती
१२	धुमा टोप्पो	पु	६२	९८०४९२००७७	दिपज्योती
१३	बुधलाल किण्डो	पु	५३		दिपज्योती
१४	झाडि तिर्की	पु	७२	९८०३९३५१४७	दिपज्योती
१५	हिरालाल किण्डो	पु	३९	९८२४९४९८४९	दिपज्योती
१६	नबिन एक्का	पु	३५	९८०७९०७९२९	दिपज्योती
१७	दिलिप एक्का	पु	५७	९८१६९७८२८५	दिपज्योती
१८	लालो तिर्की	म	४१	९७४२३०२९१६	दिपज्योती
१९	अनु एक्का कुजुर	म	२५		दिपज्योती
२०	सनम तिर्की	पु	३५	९८१४९३१३८७	दिपज्योती
२१	सन्चो उराऊ	म	३२		दिपज्योती
२२	कगनी उराऊ	म	६५	९८०७९२२४६६	दिपज्योती
२३	बन्धु मिन्ज	पु	४५	९८२४०२९८१३	दिपज्योती
२४	भारती मिन्ज	म	४५		दिपज्योती
२५	सुकु उराऊ	पु	३५	९८१६०६८९०२	दिपज्योती
२६	अर्जुन बक्ला	पु	५०		दिपज्योती
२७	दिनेस लकडा	पु	३५	९८२५९६७०६४	दिपज्योती
२८	गेन्द्रा बक्ला	पु	९४	९८१७०२५४०९	न्यू जनज्योती
२९	सुरेश बक्ला	पु	४३	९८२४०२२२९८	दिपज्योती
३०	बिफै तिर्की	पु	४६	९८१५०४५३६६	दिपज्योती
३१	चारो कुजुर	पु	४५	९८८१२८१७८६	दिपज्योती
३२	जुलु टोप्पो	पु	५२	९८२४९७१११७	दिपज्योती
३३	जेम्स टोप्पो	पु	५९	९८१५००७४६५	दिपज्योती
३४	मिन्जु कुजुर	पु	४८		दिपज्योती
३५	निरोज टोप्पो	पु	५५		दिपज्योती
३६	बन्धु तिर्की	पु	४०	९८०४९५३६१८	दिपज्योती

क्र.सं.	घरमूलीको नाम	म/पु	उमेर	मो नं.	टोल
३७	सुमन एक्का	पु	४०	९८१७०७३९१७	दिपज्योती
३८	जोशेप टोप्पो	पु	५३		दिपज्योती
३९	विशुन कुजुर	पु	३४	९८१६९८९५६४	दिपज्योती
४०	कार्मेला कुजुर	म	७०	९८१६९४१६०८	दिपज्योती
४१	विल्यम टोप्पो	पु	४५	९८०६५८७४०८	दिपज्योती
४२	कमलेश टोप्पो	पु	४०	९८१५०४०२४७	दिपज्योती
४३	घमरु तिर्की	पु	५५	९८२४०८०५९६	दिपज्योती
४४	लालो तिर्की	म	३५	९८१६९८९५६४	दिपज्योती
४५	सुजित तिर्की	पु	३८	९८१४९१८५२९	दिपज्योती
४६	लोलेन टोप्पो	म	७१	९८१७९७४५८९	दिपज्योती
४७	राजकुमार लकडा	पु	४३	९८०४९५८९२६	दिपज्योती
४८	समिर टोप्पो	पु	३४	९८१५००७४६५	दिपज्योती
४९	सुरेश लकडा	पु	३८	९८१७०७९५२०	दिपज्योती
५०	टिना टोप्पो	म	६५	९८१७०६१८६१	दिपज्योती
५१	भिमसेन एक्का	पु	४६		दिपज्योती
५२	मार्था केरेकेट्टा	म	४२		सुर्योदय
५३	सिरिल केरेकेट्टा	पु	७०		सुर्योदय
५४	जेवियर तिर्की	पु	३८		दिपज्योती
५५	वेनेदिल कुजुर	पु	४१	९८२४९२१०५५	कोठिलाईन
५६	मनोधर मिन्ज	पु	६७	९८०४३९१४१७	दिपज्योती
५७	अमरुस उराऊ	पु	३३	९८१०५८४८८६	दिपज्योती
५८	सुनिता कुजुर	म	३९	९८१७९१२०२०	न्यू जनज्योती
५९	भगुवान किन्डो	पु	४३	९८१७५७४३८०	न्यू जनज्योती
६०	विस्नी तिग्गा	म	३९	९८१७५९८४८८	न्यू जनज्योती
६१	बन्धव लकडा	पु	४५	९८१६९९०३८३	दिपज्योती
६२	सोम्रा तिग्गा	पु	६४	९८१६०३८३९८	दिपज्योती
६३	धुडा बर्ला	पु	४५	९८१४९२४४७९	दिपज्योती
६४	रन्थु बर्ला	पु	३५	९८१५०४०२७४	दिपज्योती
६५	डेम्बु बर्ला	पु	३५	९८१५९८२१९०	दिपज्योती
६६	सुनिता एक्का	म	४२	९८१५०८१९९८	दिपज्योती
६७	भरियो कुजुर	म	४९	९८०७९१८५६१	दिपज्योती
६८	विफाई उराऊ	पु	५९	९८१६९०२०३८	दिपज्योती
६९	अनुपा एक्का	म	४४	९८२६९५७४१७	दिपज्योती
७०	सोमा टोप्पो	पु	३९	९८१४९३८२६२	दिपज्योती
७१	सुदिप उराऊ	पु	५५	९८१६०६९५५१	दिपज्योती
७२	विश्वा तिर्की	पु	४३	९८८१२५६४९२	दिपज्योती
७३	मटन तिर्की	पु	४६	९८१६००३५२२	दिपज्योती

क्र.सं.	घरमूलीको नाम	म/पु	उमेर	मो नं.	टोल
७४	एतुवा एक्का	पु	६६	९८१५२३३४७३	दिपज्योती
७५	साक्रा उराऊ	पु	३५		दिपज्योती
७६	बन्धन एक्का	पु	५९	९८२५९५०६४२	दिपज्योती
७७	बुधुना कुजुर	पु	४१	९८०४९७०४२१	दिपज्योती
७८	माङ्गी कुजुर	म	४७	९८१६९५९३६२	दिपज्योती
७९	जैनि तिर्की	म	५०	९८१७०७९९४८	दिपज्योती
८०	राजेर किन्डो	पु	५०	९८०६००५६१८	दिपज्योती
८१	महादेव उराऊ	पु	४१	९८१६००५९२६	दिपज्योती
८२	कमला उराऊ	म	४५	९८०६०९८११६	दिपज्योती
८३	सुक्रा तिर्की	म	५८	९८४५२५५१४७	दिपज्योती